

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

Scialoja, V.: Eraõiguse ühtlustamine, lhk. 97-99. — Bonfante, P.: Pärandsõiguse reform, lhk. 100-109. — Pezold, V.: Märkusi pandiõiguse kohta vallasvara peale, lhk. 109-114. — Riigikohtu tegeles, lhk. 114-115, 118-119, 122-125. — Kohtuasutiste 1926. a. tegevuse aruanded, lhk. 116-123. — Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahukohtunikkude juures Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 1926. aastal. — *Varia*: Madison, H.: Nägematu salakirja uus lugemismeetod. Uus tee jälgede fikseerimiseks koredas aines. Kirjandus: Seekey, S.: Ungarns Staatsrecht nach dem Weltkrieg. Refer. P. Kerstev, lhk. 125-128. — *Svenak Juristtidning* a. 12 - 1927. a. J. S. — Lisa: Riigikohtu 1926. a. otsused, lk. 49-64.

Eraõiguse ühtlustamine.

Jutuajamine V. Scialoja'ga*)

Ajalehis on mitmel korral sõnum ilmunud Rahvasteliidu poolt asutatava eraõiguse ühtlustamise instituudi kohta.

Märtsis s. a. nimetati instituudi presidendiks Itaalia esindaja R.-liidu nõukogus V. Scialoja ning valiti instituudi nõukogu liikmed — 14 esindajat eri rahvusist. Itaalia

*) Jutuajamine on olnud Ülikooli teaduslikul stipendiaadil E. Einil.

Vittorio Scialoja on sündinud a. 1856. Ta isa oli esimene Itaalia kuningriigi rahaminister. V. Scialoja on 1881. aastast saadik Rooma ülikoolis rooma õiguse professoriks. Tema koolist on kõige suuremad Itaalia nüüdisaja juristid välja tulnud. Teaduslikke kirjutisi on ta avaldanud kaugelt üle saja. Ta on mitmed korrad ministriks olnud ning praegu on ta Itaalia esindajaks Rahvasteliidu nõukogus. Samuti on ta kodifikatsioon komisjontide esimeheks ja nüüd ka eraõiguse ühtlustamise rahvusvahelise instituudi presidendiks.

valitsus andis instituudile ruumid ja võttis enese kanda ta ülalpidamise kulud.

Et meil Eestis eraõiguse reformeerimine päevakorral ning et peame sel ajal jälgima suurmaailma sündmusi, arvan kasulikuks avaldada teateid, mis instituudi presidendilt sain, ning ta arvamise meie seadusandluse kohta.

Praegu ollakse ametis instituudi ruumide kordaseadmisega ning sekretariaadi moodustamisega, millega lõpule võiakse jõuda sügiseks. Sellejärele võiks konsiiliumi kokku kutsuda ning statuudi välja töötada.

Instituudi nimetus ärgu viigu arvamisele, nagu tahetaks universaalset ühtlustamist läbi viia, mis arusaadavalt võimatu. Instituudi esimiseks ülesandeks saab olema, uurida vahendeid, kuidas üksikute riikide eraõigust koordineerida ja kooskõlastada.

On võimalik ühtlustada mõnd eraõiguse haru ja õiguse ühtlustamiseks riikide rühmi moodustada. On hädatarviline ühtlustada näit. kaubandusõigust, meriõigust, üldist nõudmisõigust.

Näit. kujutab Euroopa mander, kui ka muude maajagude, kuhu rooma üldine õigus on tunginud, nõudmisõigus kaunis ühtlase pildi. Selle vormiline ühtlustamine on täiesti võimalik. Parem keskpärase üldine õigus, kui üksikud head natsionaalkoodeksid. Nagu teada, olemegi juba prantsuse kolleegidega üheskoos välja töötanud ühise nõudmisõiguse projekti, mille omastamisest on teatanud mitmed teised riigid peale Prantsusmaa ja Itaalia.

Kas oleks võimalik ka Eestis maksta panna see ühtlustatud nõudmisõigus?

Eksellents arvas, et see võimalik on, sest Eestis ja ka Lätis maksev nõudmisõigus on ju üldine rooma õigus ja Prantsuse-Itaalia uus üldine oblig. õigus on vaid selle orgaaniline edasiarendamine, milles nüüdisaegsete sotsiaalsete nõuetega on arvestatud. Soovitas meie juristidel sellega tutvuda ja järele katsuda, võib-olla on ta ka meile sünnis.

Nimetasin, et meil võimalikult kiiresti vaja on omakeelset seadustikku, ning selles mõttes mõnelt poolt soovitatud Helveetsia tsiviilkoodeksit terves ulatuses ilma suuremate muudatusteta üle võtta. Selle kohta arvas Scialoja järgmist:

Kriitikata kogu H. tsiviilseadustiku ülevõtmine oleks eksitus (sarebbe un errore). Samadel põhjustel, millel ei saa üldist ühist eraõigust luua, ei saa tervena ühe rahva tsiviilõigust teisele üle viia. Ka Helveetsia koodeks on ikkagi natsionaalne koodeks rohkem kui mõni teine. Selle kokkuseadmisel on ju eestikätt Helveetsia kohalikke harjumusi arvesse võetud. Nii on perekonnapäranduse ja asiõiguste reguleerimise aluseks kohapealsed harjumused ja oma ühiskonna arenemise tegurid. Helveetsia koodeks ei mahuta endas kõike eraõigust, sest hulk institute on kantonaalsete õiguste hooleks jäetud.

Tõsi, Helveetsia koodeksil on hea kuulus, obligatsiooniõigus loeti koguni kõige paremaks, kuid kui temasse süveneda, leidub ka temas hulk puudusi.

Helveetsia obligatsiooniõigusega on ka kaubandusõigus ühendatud. Kuid see olgu ainult nii öelda (per modo di dire). Igaüks teab, kui palju kaubandusõigust eriseadustega väljaspool Helveetsia tsiviilkoodeksit on. Teiseks, tuleb küsida, kui võrd üldise ostarbekohane on ühendada kaubandusõigust üldise tsiviilkoodeksiga. On vana tuntud akadeemiline vaidlus, kas üks koodeks või mitu. Oleks täiesti loogiline neid ühendada, kuid seaduseandja peab palju praktilisemale seisukohale asuma. Tsiviilkoodeksi teeme sajaks aastaks, sest see areneb aeglaselt, kuna kaubandusseadustiku iga on umbes 25—30 aastat. Kaubandusõigus nagu tööõiguski areneb palju kiiremas tempos, sest neisse õigusharudesse mõjuvad otsekohe majandusliku ja poliitilise elu liikumised, süsteemide vahetused jne. Kas peame väikeste vahe- aegade järele tsiviilkoodeksi lõhkuma, suuri päätükke välja kiskudes?

Vaadake Helveetsiat, sel on oblig. ja kaubandusseadustik vaevalt 15 aastat vana, kuid kaubandusõiguslikud osad on juba rivideerimise all.

Kas on võimalik koodeksite kombinatsioon sel viisil, et me, vajades koodeksit õige kiires korras, Helveetsia tsiviilkoodeksi (s. o. isiku- ja perekonna-, pärandus- ja asiõiguse osad) enestele ceskujuks võtame, s. o. välise ehituse, materjaali jaotuse ja tehnika, kuid sisu oma tarvete kohaselt ümber töötame, nõudmisõiguseks aga uue Prantsus-Itaalia obligatsiooniõiguse eelnõu?

See on täiesti võimalik, sest ka Helveetsia obligatsiooniõigus on muust tsiviilõigusest lahus iseseisva numeratsiooniga.

Kas võime loota Itaalia ja prantsuse juristide kaastöö peale meie kodifitseerimistöö, näit. käesoleval juhul obligatsiooniõiguse kohaldamisel ja kahe süsteemi võimalikkude lahkiminekute kõrvaldamisel jne.

See on loomulik. Praegused seadusandlikud tööd peavad vastastikuse abiandmise (mutuo soccorso) tähe all sündima. See on Euroopa juriidilise ühinemise eeldus. Tarvis on, et juristid rohkem teise maa seadusandluse ja õigusliku eluga tutvuneks (mõni aeg võõrsil viibides).

* * *

1916. aastal Vittorio Scialoja poolt ülesvõetud mõte — ühendada liitriikide ja nende poolehoidjate riikide eraõigus — leidis selle aasta märtsi kuus osalise teostamise. Prantsus-Itaalia kodifikatsiooni-komisjoni ühisel istungil Pariisis võeti vastu ühise obligatsiooniõiguse eelnõu, mis kummagi riigi tsiviilkoodeksi vastava osa asemele peab astuma.

Scialoja programm, mis kohe kõigi poolehoiu võitis Itaalias, Prantsusmaal, Belgias,reekas ja paljudes teistes riikides, oli palju laiem sellest, mis praegu teostatud. Oli kavatsus, ja see püsib edasi, rekonstitueerida see üldine õigus, mis mitmed sajandid valitses tsiviliseeritud Euroopas ning 18-nda s. lõpul ja 19-nda alul tekkivate uute riikide ja sellele järgneva natsionaalsete kodifikatsioonide mõjul langes.

Vähemalt suure osa Euroopa rahvaste vahel pote nii sügavaid eetilisi ja moraalseid lahkuminekuid, mis põhjustaksid suuri erinevusi tsiviil- ja kaubandusseadusandluses, kuna ilmne on, kui kõrge tähtsusega on selle õiguse ala võimalikult laiem ühtlustamine. Seepärast ei pidanud keegi Scialoja ideed utoopiliseks, vaid 1917. a. moodustati kava teostamiseks kaks era komiteed, Prantsusmaal prof. Larnande'i (Pariisi õigust. dekaan) juhatusel ja Itaalias V. Scialoja juhatusel; natukese aja pärast ühines ettevõttega teisi rahvusi, nagu Belgia, Kanada

ja Greeka, andes prantsuse ja itaalia komiteedele mandaadi üldise tsiviilkoodeksi eelnõu väljatöötamiseks.

Need komiteed muutusid hiljem ametlikkeks kodifikatsiooni-komisjonideks kohtuministriumide juures. Nende töö on sel esimesel perioodil piirdunud obligatsiooniõiguse reformeerimisega (üldosa ja erilepingud), mis kogu tsiviilõiguses vähemalt ühe kolmandiku moodustab.

Uus obligatsiooniõiguse koodeks on ehitatud prantsuse Code civil'i materjaliga, kuhu on lisatud selle parandused Itaalias ja mujal, kohati on sügavamaid uuendusi ette võetud, kuuldes uuema aja sotsiaalseid nõudeid ning õppides enam kui 120 aastasele kohtupraktiselt elukogemusi — on parandatud paragrahvide teksti, mis olid suurte kontroverside põhjuseks.

Komisjonide koosseisu kuulusid Prantsusmaa ja Itaalia paremad juristid, nii teadusmehed kui kõrgemate kohtute presidendid. Tööst võtsid osa nii arvustamisega kui positiivsete ettepanekute tegemisega ka mõned Poola juristid (teatavasti maksab ka Poolas prantsuse obligatsiooniõigus).

On kõik eeldused olemas, et see seadustik veel suurema vastuvõtu leiab kui ta eelkäija. Eriti tähtis oleks uue formatsiooni riikidele, kus igalpool nõue on uute seadustikkude järele, selle koodeksi ülevõtmine, sest see on ainus õiguse ala, mida võib retsipeerida peaaegu ilma muudatusteta või väikeste muudatustega, sest ta on kõige internatsionaalsem osa eraõigusest juba klassilisest antiik-maailmast alates. Selle adooterimisega saaksime suure osa omast loodavast koodeksist valmis ja just selle osa, mida kõige enam tarvitatakse, sest on ju nõudmisõigus n. n. äripäeva õigus.

Pärandusõiguse reform.

Pf. P. Bonfante, Rooma ülikoolist.

Tõlkija eessõna.

Meie kodifikatsiooni komisjoni poolt 1925. a. avaldatud pärandusõiguse eelnõu on oluliselt säilitanud Balti õiguse päranduse süsteemi. Ära on langenud loomulikult need osad, mis seisuslikku ühiskonnaehitust eeldasid reegli põhjal: *cessante natione cessat lex* ning territoriaal-partikulaarsed õigused. See on mehaaniline osa tehtud tööst. Pealeselle on üldiseks tõistetud sunduslikkude pärijate instituut, seadusejäreliste pärijate klasside süsteemi asemele seatud põlvede süsteem saksa BGB eeskujul, mõned väiksed muudatused tekstis siinseal ning sellega on lepitud. Terve pärandusõiguse struktuur on endine, Balti seadusraamatu oma. Pärandusõiguse eetilist ja sotsiaalset probleemi pole üles võetud. Ka legislatiiv-tehniliselt ei ole mingit muudatust ette võetud. Nii osutub eelnõu Balti seadustiku peaaegu muutmatuks tõlkeks, selle vead ja headused on ühised viimasega. Kuid ka Balti õigus pole muud kui rooma üldine õigus, millele mitte ainult meie koodeks, vaid peaaegu kõik Euroopa koodeksid on ehitatud. Aga kõige suurem sarnasus on tal toimiva Itaalia pärandus-süsteemiga. Kuid just Itaalias rohkem kui mujal on maksev pärandussüsteem kõige suurema arvustuse osaliseks saanud ning ootab päev-päevalt suuremaid reforme. Pealetungi maksva süsteemi vastu avas rooma õiguse professor Pietro Bonfante oma kõnega Itaalia juristide päeval 1906. a. Milanos. Terve rea geniaalsete uurimustega on ta selgeks teinud, et ürgrooma pärandusõigusel hoopis teine funktsioon oli kui meie ajal. Muinasrooma pärandusõigus oli selleks, et paterfamilias'e (ürgfamilia oli poliitiline rühm) suveräänset võimu üle kanda järeitulistajale. Alles suveräänse võimu pärides omandas järeitulistaja ka varanduse. Riigi tugevnemisega nõrkesid väiksemad rühmad, kaotas familia oma poliitilise funk-

tsiooni. Sellele vastavalt muutus ka pärandusõiguse funktsioon. Nagu looduslikus arenemises nii ka ühiskondlikus — on ju seegi loodus — ei kao organismid-instituudid, vaid katsuvad kohaneda uutele funktsioonidele. Nii ei kadunud ka vana pärandusõiguse struktuur, vaid katsus kohaneda uuele — varanduse puht-ülekanmise funktsioonile. Kuid mida rohkem edasi, seda enam kaotas ta oma esialgse ehituse jooni. Justiniaani kompilatsioonis on vana printsiiptiip väljavõttega ülikoormatud.

Nüüd 1400 aastat hiljem võime rahulikult vana printsiipti kustutada ja pärandusõiguse uue funktsiooniga kooskõlastada — selles seisab nüüdisaja seaduseandja ülesanne.

Bonfante õpetus on valitsevaks saanud. Samuti on üldiselt vastu võetud ta reformi ettepanekud. 1906. aastast kuni tänapäevani on enam kui 60 suuremat ja väiksemat kirjutist pärandusreformile pühendatud, kus suuremalt osalt tema teesid aluseks võetakse või neid modifitseeritud kujul uute ettepanekutega täiendatakse.

Loodame, et käesolev kirjutis sunnib meil Eestis küsimuse üles seadma: kas meilegi ei peaks oma õiguslikke institute sügavamalt läbi katsuma, neid sotsiaalselt ja eetiliselt hindama ja tarbekorral uutele sotsiaalsetele funktsioonidele kohaldama.

Tõlkes olen mitmed kohad mis ainult Itaalia õiguse kohta käivad välja jätnud. Need olen osalt [ ] märkinud ning < > minu poolt juurelisatud kohad.

E. Ein.

Pärandusõigus vajab hädatarvilisi reforme, nii ökonoomilisest ja juriidilisest kui ka eetilisest ja sotsiaalsest seisukohast välja minnes.

Ökonoomilisest ja juriidilisest küljest kujutab enesest pärandusõigus vahest kõige pahema korra terves eraõiguse süsteem-

mis: see on meie komplitseeritud, täis vasturääkivusi päranduse passiivi likvideerimine, väsitavad, sageli ülesaamatud raskused kasvavad terve rea singulaarõiguse instituutide kuhjumisest: delibereatsioon, inventaarõigus, *hereditas lacens*, kaaspärijate vahel pärandusvõlgade *ipso iure* jagunemine. Need instituudid, mis omavahel pole selgesti kooskõlastatud, on kõik sihitud selle poole, et ühe põhiprintsiibi saatuslikke tagajärgi pehmedada. Kõige raskemini rõhuvad ühest küljest need tagajärjed, millede vastu ühtki abinõu pole antud, ning teisest küljest seks otstsrbeks määratud vastuabinõud, mis täideviimisel liiga energilisteks või vähe energilisteks osutuvad. Ühesõnaga, meie kannatame nii pahe kui vastuabinõude all, nagu see raskeil korral ikka juhtub.

Katsume üksikult järele meie seadusliku süsteemi vead: See analüüs on ehk parim viis, kuidas aktuaalse seisukorra ülekohut mitmelt vaatekohalt otse käega katsuma ning ette valmistada mõistust reformile mida esitan.¹⁾

1. Pärija on isiklikult vastutav *ultra vires hereditatis* päranduse võlgade eest. <See reegel on B. E. S. § 2648 ning eelnõus § 330 väljendatud: Päranduse võlauskujaile tuleb oma nõuetega pöörduda pärija poole, kes on kohustatud, kui nõuete tasumiseks pärandust või pärija osa sellest ei jätka, võlauskujaid rahuldama oma enese varandusest.> Sel fundamentaalsel normil on loogilise ja praktilise seadelduse välimus (näilikkus). Kuid esimeses järjekorras on ta loogiline ainult ühe eksliku traditsiooni tõttu, milline päranduse suhtes mõistab võlad varanduse integraalseks osaks, kontseptsioon, mis roomlaste nimele tahetakse kirjutada, kuid mis just rooma juriskonsultide õigele kontseptsioonile täieliseks

1) Pärandusõiguse süsteemi kriitiseerides, võtan kokku oma mitmekesiste uurimuste tulemused pärandusõiguse kohta, mida olen toimetanud 1890. a. alates. [Kokku kogutud minu Scritti giuridici I. lk. lk. 101, 152, 188, 250. j. n. e.]

antiteesiks on, kes tuhat korda kordavad: *bona non intelleguntur nisi deducto aere alieno*. Kui pärandusõigusel on ainult funktsiooniks pärandusejätja varandust üle kanda pärija isikule, siis ei tohiks muud midagi pärijale üle kanda kui puhas aktiiv.

Kuid meie süsteem pole ka praktiline, sest krediit ei nõua seda üleliigset pärija koormamist; krediit nõuab vaid, et surnud isiku varandus oleks esimeses järjekorras selle võlausaldajate rahuldamiseks alalhoidud nii, nagu ta elusoleku ajal nende nõuete kindlustuseks oli. Selle printsiibi (reegli) ajaloolist päritolu tahavad mõned seletada kreditorite huviga ning abiks võtta ideed, et varandus peab olema võlgade kindlustuseks. Sarnane hüpotees ei löö aga põrmugi vastu. Idee, et obligatsioon varanduse üle õiguse annab, mitte võlgniku isiku üle, arenes historilisel ajal ning kaasaegses maailmas, kuna käesoleva reegli tunnustamine sajandite õhe kaob ühes pärandusega. Kuid, isegi oleiades, et debitorid varandus juba kõige kaugemast (vanemast) ajajärgust peale kreditoride kindlustuseks oli, peaks need rahuldatud saama sellest varandusest, mitte aga üle selle. Üks teravmeelne teadusmees, Baron, väljendab drastiliselt: ei ole õiglane, et kreditorid kasu peaksid saama nende võlgniku surma läbi. Teisest küljest, kui printsiibi genesis tõepoolest selles peituks, et surnu varandus kreditoride kindlustuseks oli, ei oleks mingit alust keelduda, et need ka legatariidelt ühel alusel pärijatega, võiks nõuda.

Oiles vastutus *ultra vires* mitte krediidid kindluse pärast organiseeritud (säetud), koormab ta ülekohtuselt pärijat [ning põhjustab meie õiguses märgatava arvu päranduse tagasilükkamise, vaatamata *beneficium inventarii* võimaluse peale] ja viimaks on ta eriti ülekohtune, kui aset leiab meie õiguses laialt tarvitatav juurekasvõõigus. <Meie B. E. S. ja ka eelnõus (tervelt 16 paragravi, Saksa BGB hoolimata oma põhjalikkusest kõigest 6 paragr.) on juurekasvõõigusel niisama lai ulatus kui Justi-

nisaani õiguses. See asjaolu, et juurekasvu-õiguse põhjal kaaspärija peale automaatselt üle läheb päranduse osa kõigi koormatustega, aina suurendab reegli ülekohtust mõju. >

2. Pärandusejätja võlad ja nõuded jagunevad pärijate vahel *ipso iure*, nii et võlausaldajad, kes enne ühe isikuga (pär.-jätjaga) lepingu sõlmisid, peavad oma nõudmistega nüüd mitme poole pöörduma ja võlgnik, kes enne ühele pidi maksma, nüüd osa-kaupa mitmele maksab.¹⁾

See on kõige vanem vastuabinõu, mis antud pärijate raske koormatise hõlbustamiseks, sanktsioneeritud juba XII tähvi seadustes. Ka seda seadeldust peetakse ta vana traditsiooni tõttu loogiliseks normiks, kuid ta ei ole seda võib-olla kaasaegses õiguses ning kindlasti ei ole ta loogiline rooma õiguses, kust meie ta oleme pärinud. Vastu valitsevat arvamist tõendan, et rooma õiguses oli obligatsiooni sõlmimisel mitme isiku poolt ühe ja sama prästatsiooni peale reeglits *solidaritect*, mitte osaline jaotus. Viimane oli ainult erijuhtumusteks seaduse positiivse määrustega maksmapandud ning kõige vanem niisugune määrus on just praegu kõne all olev. [Pernice väite ümberlükkamine — jätan välja kui küsimuse, mis puht rooma õigusesse puutub.]

Just see määrus on „*ultra vires*“ vastutuse põhimõtte kriitika, mille korrektiiviks ta suuremail ülekohtu juhtumustel loodi. Väga energiline korrektiiv: kreditoril on sageli kasulik oma nõudmist päranduse aktiivi piirideni vähendada, kui teda mitme pärija vahel jaotada. Niisugustel jagunemistel võivad mõned nõudmised, mis läbi mitme pärijate põlve lähevad, puibriks muutada ja faktiliselt kustuda. Lõpuks on see pärijate vahel nõudmist ja võlgade jagunemise printsiip kõige segasema juriidilise doktriini tekijaja — jagatavate ja jagamatute obligatsioonide teooria.

3. On tarvis eraldi vaadelda üht ülekohtust tagajärge, mis seotud pärijate vahel *ipso iure* võlgade jagunemisega. Olles kvootide (pärandusosade) iseseisvus säärasel krediidi kindlusele vähe sobival viisil korraldatud, vähendab ühe kaaspärija maksujõetus paratamatult kreditori nõudmise summat, ka sel juhtumusel, kui teistest päranduse osadest küllusega nõudmist saaks integraalselt rahuldada. See tõestub — ka siis, kui üks kaaspärija inventaari õigust kasutab ja teine mitte.

4. Päranduse vastuvõtmisega sulavad ühte massi pärandusejätja ja pärija varandused ja ühelt poolt kustuvad nende vastastikused nõudmised ning teiselt poolt pärandusejätja ja pärija kreditorid ja deebitorid on ühte ritta säetud ühe ja sama isiku ning ühe varanduse vastu.

See konfusioon on alati kahjulik isikuile ja krediitidele: on kahjulik p.-jätja kreditoritele, kui pärija on võlgadega üle koormatud ja kahjulik pärijale ja tema kreditoridele, kui koormatud oli pärandusejätja.

Pärandusejätja kreditoridele on antud *beneficium separationis* ja pärijale *beneficium inventarii*. Nende kahe beneficiumi olles üksteisest rippumatud, tekkivad lõpmatud kontroversid. Ühiki kaitseabinõu pole pärija võlauskujaile antud. *Sibi imputent* — ise süüdi — öeldakse sel puhul; miks nad on usaldanud kergemeelset isikut, kes valmis on võlgadega koormatud varandust vastu võtma. Tõepoolest on aga kergemeelne see põhjendus. Pärija võis heas usus, et pärandus enam kui maksujõuline on, ja täieliku teadmisega päranduse vastu võtta, ja võlad on kerkinud hiljem, või tal oli põhjendatud usk sellesse, et tema varandus küllaldane on nende katmiseks. Ja kui ka äärmine peenetundelisus (*excesso di delicatezza*) tõukas pärija oma lähema sugulase võlgadega koormatud päranduse vastu võtma, milles on ta süü? On päevselge, et tahetakse päranduse süsteemi süü inimeste peale langetada: harilikult vastand tõestub elus.

1) < B. E. S. on see reegel esitatud §§ 2679 ja 2680. Eelõudus §§ 369 ja 370.>

5. Fundamentaalne viga, mis kommersialistide elavamaid arvustusi on esile kutsunud, seisab invent. ja eraldamise beneficiumi individuaalses organisatsioonis.

Reeglipäraselt, väikeste pehmendestega, beneficiaar-pärija maksab kreditoridele sel mõõdul, kui need endid esitavad: need, kes hiljem tuluvad, kui pärandus juba võlgade maksmisest tühjaks jäänud, põdravad koju tühjade kälega. Sama sünnib ka päranduse lahutamise (*beneficium separatonis*) puhul, mis kasuks on vaid neile kreditoridele, kes lahutamist nõudsid [teooria ja kohtupraktise poolt tarvitusele võetud pehmenustus]. Domineerib n. n. präventsiooni ehk okupatsiooni printsip. Ka sel instituudil on näilik rooma välimus: ta puhul korraldaks ikka *vigilantibus iura*. Kuid ka see on õige rooma õiguse laimamine, vähemalt klassilise õiguse suhtes, sest klassilises roomaõiguses oli ühelt poolt põhjanevaks reegliks solidariteet, *ne in plures adversarios dstringatur, qui cum uno contraxerit*, teiselt poolt tõstis ta normiks konkursi-proportsionaalse rahuldamise iga läidesaatmise ja iga likvidatsiooni juures. Ja kui inventaari beneficium oleks rooma klassilises õiguses oma alguse saanud, oleks ta tingimata konkursi alusel organiseeritud olnud.

Ei tungi isiklikult üksikasjadesse, vaid võtan omaks kahe suure kommersialisti, Bolaffio ja Vivante¹⁾, sõnad, kes nõuavad pärandussüsteemi korrektiiviks konkordaati ja tsiviilmaksujõetuse protseduuri.

Juba seaduseandluse lihtsustamise instinkt peaks meie seaduseandjat juhtima päranduse likvidatsiooni ratsionaalset ja ühtlast korraldust looma.

6. Pärija asub pärandusejätja heasse või halba usku. See on võib-olla, kõige iseäralikum ajalooline jäänus. Miks ei peaks tulema pärija kasuks, kui teda vaatleme kui varanduse omandajat, valduse suhtes ta isiklik hea usk ja kahjuks olema ta halb usk, nagu iga teise omandaja suhtes sünnib?

1) Vivante käsitleb käesolevat küsimust oma 4-köitelise traktaadi lisas. Uus väljaanne 1922—1925 a.

Miks peame mingisuguse müstilise „õiguliku positsiooni ülemineku“ tõttu autut inimest premeerima ja õiget karistama?

< Meie Balti pärandusõiguses ei ole selgel sõnal öeldud, kas pärija pärandusejätja head või halba usku edasi kannab või mitte. Otsustama peaksid järgmised asjaolud:

1) B. E. S. § 843. märkus seab endise Eestimaa maa ja linna (seega suurema osa praeguse Eesti territooriumi) õigusele reegli „*mala fides superveniens non nocet*“.

2) §§ 849, 850 ja 851 läheb igänemise valdus päranduse tombu abil vahetpidamata edasi pärijale.

3) Meie pärandusõiguse dogmaatiline printsip on: pärija asub pärandusejätja juriidilisse positsiooni.

Siit peaks järgnema, et meil vähemalt pooltel õigusterritooriumil üldnimetud reegel jõus on.>

Kurja juur on lihtne ja ainus: pärimine, mis oleks pidanud lihtsalt kui varanduse üleminek korraldatud olema, on vastuoksa organiseeritud, kui ühe subjektiivijuriidilise positsiooni üleminek teisele subjektile. Pärija asub nende juriidiliste suhete kompleksi, mille kesk-kohaks oli pärandusejätja. Rooma väljendusviis selle asemeleastumise äramärkimiseks oli nimelt *successio* ehk *successio in ius* ehk *successio in locum et in ius*. Suktsessiooni mõiste elas üle suure muutuse roomaõiguse bütsantsilisel ümbertöötamisel ning meie päevil tarvitatakse seda termini õiguse autori ja omandaja vahekorra äramärkimiseks igasugusel üleminekul. Nii oleme roomlaste elava ja skulptoorilise mõiste lämmatanud: selle klassilise mõiste asemele on bütsantiinide 166 tõttu kaks segast mõistet tekkinud, mis on tumestanud päranduse õige pildi ja süsteemi vead varjanud.

Üks neist mõisteist on *universitas*¹⁾, *universum ius*¹⁾ omandamine, mis paratamata ka võlad kui varanduse integraalse osa pidi endasse mahutama; teine on: pärandusejätja isikluse jatka-

mine. Jätame siinkohal kõrvale nende kontseptsioonide kriitika, millised iseenesest absurdid ning kõigepealt täiesti võõrad rooma juriskonsultide mõtteviisile. Kasulik on vaid tähendada, et tõeline roomapärane *succedere* ehk *succedere in ius*'l kontseptsioon on see, mis avalikus õiguses esineb ning oma õigele väärtusele on tagasi viidud (juriidilisse positsiooni astumine pärandusejätja isikus konstitueeritud suhetes) on ta vähemalt selge, kui mitte praktiline ja ökonoomiline.

Oma eritõodes päranduseõiguse üle olen katsunud tõendada, et rooma päranduseõiguse klassiline struktuur on seletav ainult, kui oletame, et pärija oli eelajaloolisel algpäivil suveräänse võimu järeltulija perekonna kui poliitilise organismi (*familia*) valitsemises ja juhtimises. See perekonna juhtimine usaldati harilikult mitte esisündinule (*primogenituur*), vaid kõige vääriisemale perekonna liikmele, kes eelkäija poolt nimetatud — süsteem, mis ka praegusel ajal suurel osal maakeral maksev ning mis rooma avalikus õiguses täiesti oli juurdunud.

Ajaloolise geneesise probleemid jätame siinkohal kõrvale, sest praegu huvitab meid selle esialgse päranduseõiguse viimne jäänus (sopravivenza): surnud isiku juriidilisse positsiooni ja õiguslistesse suhetesse astumine, nagu need pärandusejätja isikus olid.

Selle fataalse korra vastu oli rooma õiguses terve rida abinõusid, osalt eriti selleks sisse säetud, osalt selle süsteemi põhiinstitutiididega seotud, mis kokkuvõttes palju paremini kui meie päevil eemaldasid süsteemi raskeid tagajärgi: *edictum de suspectis hereditibus*, varanduste lahutamine, *restitutio in integrum* sel puhul, kui võlad hiljem ilmsiks tulid, sunduslik konkordaat'enamuse printsiibil, *beneficium abstinenti* kollektiivne eksekutsioon, sest konkursi kord ei olnud ainuüksi kaupmeeste ringiga piiratud, ning seetõttu omandas varanduse masside lahutamise konkurssprotsessi iseloomu.

Juba see rohket abinõude loellus näitab, et oleme roomlastest maha jäänud.

Kuid meie arvates ei tule enam abinõusid uuesti elustada ja paljundada. Tuleb kustutada senine printsiip, personaalne suksessioon ja pärandusejätja võlgade eest piiramatu vastutamine ning asemele panna uus printsiip: pärandus on lihtne ja puhtalt varanduse üleminek, kus passiiv koormab aktiivi. Seda mõistet armastatakse harilikult kui germanistlikku varanduse ja päranduse mõistet romanistlikule vastu seada. Nõuame selle au rooma õigusele tagasi, mis varanduse eksaktse mõiste on vormuleerinud ning mida ei tule mitte päranduse õigusest võtta. Nõuame rooma õigusele ka au teise teene eest; ta on keskajal aidanud ka näilikku germanistlikku kontseptsiooni formeerida. Germanistid õpetavad, et vanas germaani õiguses pärija ei ole sugugi kohustatud pärandusejätja võlgu maksma, et need kustuvad ühes isiku surmaga, et alles hiljem kreditore rahuldati vaid vallasasjadest. Kust tekkis palju hiljem idee, et pärija on kohustatud võlgu maksma päranduse massi ulatuseni, kust on tulnud ütetus „wer erbt, der zahlt“, kui mitte rooma printsiipidest? Rooma printsiibid ehilasid neitsilikul pinnal, kus ei tarvitsenud respektseerida ürgvanu konstruktsioone, praktilise, moodsa pärandusliku suksessiooni mõiste.

Oletades, et pärija on subjekt, kellele üle läheb pärandusejätja isikust lahutatud varandus, kaovad need eelpool loeteldud konsekventsid iseenesest.

Peab nad kustutama koodeksist, kus nad on üles loetud või eeldatud, ning mahakustutamine ei jäta järele auke ega põhjusta eba järjekindlust.

Katsume järele uue printsiibi konsekventsid, kuidas nad antiteesi moodustavad vana printsiibi järeldustele ja kuidas lõpuks oleks võimalik neid koodeksist maha kustutada iganenud korrana.

1. Kui pärija pole muud kui varanduse omandaja peab see varandus võlgadest puhastatama, mis kuulus enne ühele teisele

subjektile ja oli esjoones selle eelmise subjekti kreditoride garantiiks: pärija peab sellest varandusest pärandusejätja kreditorid rahuldama ja nimelt nende vahenditega, mis pärandus-varandus pakub, mitte oma isiklikkude vahenditega, olgugi päranduse varanduse ulatuses, nagu traditsionaalne vormel väljendab: *cum viribus*, mitte *pro viribus (hereditatis)*.

2. Võlgade jagunemine *ipso iure* pärija vahel ei leia loomulikult enam aset. Kui võlgniku varandus, ja mitte tema isik, on tema võlausaldajate kindlustuseks, siis peaks tähtsusetu olema, kas see varandus on üle läinud ühiselt mitmele subjektile ja kas see üleminek on sündinud võlgniku elu ajal või tema surma põhjusel. <Need §§ koodeksis, millede põhjal võlad pärijate vahel *ipso iure dividuntur*, langevad ära.> Usun, et on kasulik, vastavalt kaubandus-õigusele, maksta panna solidariteedi printsiipi ja seda kahiluse korral alati eeldada mitme kaasvõlgniku juures, ka siis, kui kohustus on täiesti jagatav. Igal juhtumisel võlgade jagunemine kaaspärijate vahel — see kõige vanem ja kõige vägivaldsem vastuabinu pärija üleliigse koormamise vastu — ei ole enam õigustatud edasi püsima, sest võlad koormavad nüüd ainult pärandust ega ulata üle selle.

3. Ühe kaaspärija maksujõuetus, mis praeguse korra juures kreditorile kahjuks on ka täiesti maksujõulise päranduse üldise kogu juures, jääb mõjuta, sest kreditoridel on nõudmine terve pärandusliku varanduse vastu.

4. Pärija ning pär.-jätja varandused ei tohiks juriidiliselt ühte massi sulada, enne kui võlad pole likvideeritud. Muidugi materiaalne ühtesulamine võib ka nüüd juhtuda, kuid kreditorile tuleb anda õigus selle lõpetamist nõuda. Selleks otstarbeks võivad määrused, mis lahutamise protseduuri reguleerivad, alles pääsida.

Mis puutub pärija kreditoritesse, kes seni ilma kaitseta olid, siis ei vaja nad enam lahutus-beneficium'i, sest põhimõt-

teliselt ei ole pärija enam oma varandusega vastutav pär.-jätja võlgade eest.

5. Kui põhimõtte maksab, et pär.-jätja varandus on ta kreditoride nõudmiste kindlustuseks, siis järeldub loogiliselt tarvidus kreditoride vahel konkurssprotseduur korraldada. Separatsioon on seaduse põhjal ja seab kõik kreditorid, sellest hoolimata, kas nad seda nõudnud või mitte, nende nõudmiste rahuldamise suhtes ühesugustesse tingimustesse, muidugi privilegeeritud nõudmistele omad spetsiaalsed määrused säilitades.

6. Vaadeldes pärijat kui iga teist varanduse omandajat, järeldub loogiliselt, et hea ja halb usk pär.-jätjalt maha jäänud asjade võlduse suhtes peab pärija isikus otsustav olema, vastavalt asjade realiteedile. Seda tendentsi arvan juba Justiniaani kompilatsioonis näha võivat. <Balti Õiguses oleks vist küllalt § 843 märkus kustutada.>

Loetlen lühidalt need seadusandlused, mis tähendatud teele on astunud.

Rooma pärandusõiguslikest traditsioonidest rippumatu on anglo-sakside seadusandlus. Inglise õigus ei ole kunagi omaks võtnud rooma piiramata vastutuse printsiipi. Pärija ei astu sugugi oma eelkäija positsiooni; see mõiste paistab inglise õiguse autoritele imelikuna¹⁾. Pär.-jätja varandus on esjoones tema kreditoride rahuldamiseks määratud, ja ülejäänud aktiiva omandab pärija.

Samuti vastu käisid Austria tsiviilkoodeksile Ungari harjumused, mis vastu ei võtnud juriidilisse positsiooni astumise ja *ultra vires* vastutamise põhimõtteid.

Seadusandlustest, mis rooma õiguse mõjul kasvasid, jättis esimesena Preisi koodeks *ultra vires* vastutuse ja eeldas alati inventaariõiguse, millest loobumise pärija selgel sõnal pidi väljendama, kui tähtis ka oleks pärandusejätja võlgade eest täieliselt vastutada. Sellele järgnes Saksi koodeks puhta ja lihtsa väljendusega, et pärija vastutab

1) Kent, Commentaries on american law. Boston, 1896 vol. IV p. 329.

selle võrra, kui kaugele ulatab päranduse jõud.

Suktsessioon *ultra vires* ja varanduste ühtesulamine on eemaldatud ka Mehhiko koodeksis.

Kõige laiem ja hoolikama reglementatsiooni on seadnud Saksa BGB. Selle koodeksi süsteem tõendab, kuidas tulemused, mis minu uurimused on annud, õigusajaloolisel ja osalt arkeoloogilisel pinnal, vastavad täiesti tänapäeva elundudele ja realiteedi hinnangule. Saksa koodeksis on kõrvaldatud klassilise süsteemi pahed ja on sanktsioneeritud piiratud vastutus, varanduste lahutamine ja konkurssvõlgade likvideerimisel. Kuid ikka veel püsivad edasi ebatäpsused ja tumedad kohad, millest seaduseandja oleks üle saanud, kui ta oleks vaba olnud traditsionaalsetest eelarvamistest.

< Helveetsia koodeksi süsteemis peatume pikemalt, sest mõnelt poolt soovitakse seda tervelt üle võtta.

Peab kohe ütleva, et see kõrgeks kiidetud koodeks, kelle kommentaatorid ütlevad ta vaba olevat romanistliku doktriini mõjust, on just vastuoksa palju seda rooma õigusest võtnud, mida moodne seaduseandja ei oleks pidanud võtma. Pärimise tagajärgede illustreerimiseks toome tähtsamad §§ sõna-sõnalt ära:

§ 560. Pärijad omandavad päranduse kui terviku seaduse järele pärandusejätja surmaga. Seaduse poolt ettenähtud eranditega lähevad pär.-jätja nõudmised, omandusõigus, piiratud asiõigused ja valdus (ilma pikemata) iseenesest pärijate peale üle, ning pär.-jätja võlad muutuvad pärijate isiklikkudeks võlgadeks.

Sellega on siis vana rooma printsiip puhtamalt väljendatud kui mõnes vanas koodeksis. Ta on hädaohtlikum kui meie Balti õiguses, sest siin sünnib võlgade üleminek ühes pärandusega seaduse põhjal, iseenesest, kuna meil pärija selleks oma soovi peab avaldama.

§ 564. Il lõige: Pärija kreditorid seisavad pär.-jätja omadega ühel ja samadel tingimustel, kui pärija vasturääkimata (vorbehaltlos) päranduse vastu võtnud.

Seega Helveetsia koodeksi järele pärija kreditorid on niisama kaitseta kui meilgi.

§ 566. Seadusejärelised ja nimetatud pärijad võivad neile langenud pärandusest lahti ütelda. Lahti ütlemist eeldatakse, kui pär.-jätja maksujõuetus päranduse avanemise ajal avalikult teada või ametlikult kindlaks tehtud.

See on osaline korrektiiv. Kuid kas kõik maksujõuetused avalikult teada või ametlikult tõestatud on?

§ 567. Lahtitulemise tähtaeg on 3 kuud...

§ 571. Kui pärija selle aja jooksul pärandusest ei loobu, omandab ta selle tingimusteta (vorbehaltlos)...

§ 573. Pärandus, millest kõik lähemad seadusejärelised pärijad on loobunud, likvideeritakse konkursiameti poolt. Kui likvidatsiooni lõpul peale võlgade maksmise ülejääk osutub, siis antakse see välja õigustatuile just kui ei oleks pärandusest lahti öeldudki.

§ 580. Pärija, kes õigustatud loobuma, võib avalikku inventaari nõuda...

§ 581. Inventaari tegemise kord — kantonaal-õiguse järele.

§ 582. Kuuulutamine... § 586. Vahekorrad inventaari tegemise kestusel.

§ 587. Inventuuri lõppedes peavad pärijad kuu jooksul (ka prorogeeritav) teatama, kas võtavad päranduse vastu.

§ 588. Tähtaja jooksul võivad pärijad kas loobuda või nõuda ametlikku likvidatsiooni, või vastu võtta inventaari õigusega või vastu võtta tingimusteta (vorbehaltlos). Kui ta oma tahet ei avalda, arvatakse, et ta vastu võtab inventaari õigusega.

§ 589. Pärja, kes inventaari õigusega vastu võtab, võtab enese peale inventaari kantud kohustused ja muutub pärandusvarade omanikuks. — Pärja vastutab inventuuri ülevõetud võlgade eest nii pärandusega kui ka oma isikliku varandusega.

§ 593. Iga pärja võib, selle asemel et loobuda või inventaari õigusega vastu võtta, nõuda ametlikku likvidatsiooni. Ametliku likvideerimise puhul ei ole pärijad vastutavad päranduse võlgade eest.

§ 597. Kui on pärandus võlgadega ülikoormatud, siis toimetatakse likvidatsioon konkursiameti poolt: konkursiõiguse määruste järele.

Nagu neist määrustest näha, ei ole uus printsip kaugelki läbi viidud ka Helveetsia koodeksis. >

Eetilisest seisukohast vaadates valitseb kisedav vastolu maksva pärandusõiguse ja tänapäeva ühiskonna-ehituse vahel, üks neist vasturääkivusist, mis mõtlema sunnivad, kui vähe õigus tegeliku elu voolusid jälgib — see on seadusejärelise pärimise korraldus.

Pärimine *ab intestato* itaalia õiguses ulatub 10-nda sugulusastmeni (Cod. civ. 781). See piir näis meil juba suure kitsenduseks prantsuse süsteemi kõrval, kus see ulatas kuni 12-nda astmeni¹⁾. See lai külgsugulaste pärimisõigus on sotsioloogide poolt kõige rohkem atakeeritud punkt päranduse süsteemis, sest see on säärane pahe, mis ei vaja juristi analüüsi, et seda publikule paljastada, iga profaan võib seda oma silmaga mõõta. Ja see on, võib öelda, kõige nõrgem koht sotsialistlikkude koolide radikaalsete pääletungimiste vastu. Selle punkti vastu on viimasel ajal arvustused niivõrd

1) < Nüüd on Prantsusmaal seadusejärelise pärimine piiratud 6-nda astmeni. Balti õiguses on see piiramatult. Eelnõu järele pärivad 4-nda põlve sugulased, kes harukordadel võivad ka 10-nda astmeni ulatuda. >

läbitungivad, ebaloomuliku seisukorra äratundmine on levinud niivõrd laia inimeste ringi, et võime lähidalt kõnelda, kokku võttes kõige kaaluvamad põhjused, mis ette tuuakse. Nelle lisame juure juriidilise loomuga põhjendused, sest viimased on sotsioloogidel kahe silma vahele jäänud.

Kõige pealt on kasulik ära märkida asjaolu, et kaalutlused, mis ajalugu ja evolutsiooni tendets meis äratavad, alati aktuaalse elu nõuetega kombineeruvad.

On imestatav, et meie seadus pärimisõiguse 10-nda astmeni laiendab, kuna rooma klassiline õigus seda lubas vaid 6-nda astmeni, vaatamata omaaegse palju kindlama perekonna struktuuri peale, ning kus traditsioonid kõige lähemad primitiivsele sugukondiikule organisatsioonile.

See on jälle üks õiguse ala, kus meie mitte ainult pole edasi jõudnud, nagu see meil kohuseks oli teha, pole jälginud rooma õiguse arenemist, mis kaasaegse juristi missiooniks on, vaid oleme antiik-rooma õigusest maha jäänud. Kuid kõrvale jättes selle kaalutluse, on igatahes selge, et antiik-patriarkaalne perekond, mis enesesse mahutas laia ja tihedasti seotud organisatsiooni, on tänapäev kadunud ka põllupidajate ringis, kes müüdu vanu harjumusi kõige rohkem säilitavad. Peale õdede-vendade, vähemalt peale onupoegade-tütarde on perekondlik ühisus ja suguluse solidariteet vaid müüt, ning just päranduslikud põhjused ajavad sugulasi, kes enne päritava surma üks teist ei tundnudki, esimest korda kokku ja seovad neid ainult vaenu vahetõrkedega. Ka kõnekeel, meie tundmuste ja mõtete peegel, reflekteerib asjade reaalses seisukorda. „Onupoeg“ märgib piiri, milleni sugulus nimetuse omab: üle selle piiri leitakse sugulusastme matemaatilise abstraherimise teel. Veel on märgitud, et pärandusõigus on vastolus alimenteerimise kohustusega, millele ta peaks korrelatiivne olema. Tõepoolest, alimenteerimise kohustus pole sanktsioneeritud väljaspool õdesid ja vendi ja nende suhtes piiratud määral.

On koguni ettepanek tehtud laiendada ailmenteerimise kohustust külgsgulaste vahel, et sellega nimetatud vastolu kõrvaldada, see oleks — lubatagu mul väljendada — seadusandliku süsteemi sisemine kriitika. Kuid on seisma jäädud ülemäära absurdsete tagajärgede kartusel. Lõpuks on märgitud veel üks süsteemi seesmine vastolu. Seadusega 31. maist 1893. a. on vaestemajades surnud isikute varanduse pärimine piiratud väga kitsa sugulaste ringiga, kelle juures eeldati perekondliku ühtluse tunde olemist.

Kõige raskem pahe seisab minu arvates selle süsteemi vastolus meieaegse perekonna huvidega. Kui vana patriarkaalne perekond on kadunud, siis on tänapäev olemas (ning seda, mis olemas on, peame silmas pidama) vanemate ja laste (alauejad ja ülenejad) perekond. Kui riik kaugete külgsgulaste seadusejärelise pärimisõiguse kustutaks (sellega ei puuduta me testamendilise pärimise küsimust) paneks see reform päritavad isikud enim röömsalt naeratama kui värisema, kes enese ümber tunnevad tumedate ja vastikute lootuste õhkamisi. Kui puudutaksime laste seadusejärelist pärimisõigust vanemate järele, siis oleks vanemad ise rohkem sellest reformist lõõdnud kui isikud, kelt varandus otse käest võetakse. Väljaspool tõelist perekonda on pärimine paljas rikastumine; tõelises perekonnas on normaalsetel tingimustel päranduse avanemine kõike muud kui röömus sündmus, sest isa — perekonna pea ja ülalpidaja — surm on lastele ka varanduslikult õnnetuseks. Tänapäeva tõelises perekonnas on abikaasa integraalne osa: temale peab palju parem seisukord garanteeritama, kui külgsgulastele, kui seadus tahab olla elu peegel ja mitte traditsioonide ja eelarvamiste muuseum. Radikaalne reform seadusejärelises pärimises ei kahjusta tõelise perekonna huve, õigemini, toob kasu. Külgsgulaste pärimine peaks lõppema 4-nda astmega või kui tahetakse kompromissi teha traditsiooni ja uuendusvaimu vahel — 6-nda astmega. Kui see reform tõuget annab tes-

tamentide tegemiseks, tuleb seda heaks saavutuseks pidada: tõelised tunded ja üldisele heale käekäigule määratud avalikud asutised aina võidavad seeläbi.

Nagu loomulikus juriidilises evolutsioonis ikka sünnib, ühtivad eetilised ja ökonoomilised tõõnõuded täieliselt. Kaasagne perekondlik rühm on, nagu antiikmaailmaski, eetiline ja ökonoomiline üksus: võib õigusega eeldada, et kõik perekonna liikmed on oma tööga kaasa aidanud üldise omanduse ja rikkuse loomiseks. Pärimine väljaspool seda ringi on vaid puhas saatuse kingitus (dono di fortuna) ja kui veel arvata võib, et pärimine saatuse kink ei ole sel korral, kui kinkija tahe kaasas käib, nagu testamendi juures, on see kink seda enam kõlbluse vastane, kui ta omandamise aluseks on teise surm, sest n. n. pär-jatja (eeldatav) präsumeeritav tahe ei ole praegusel ajal muud kui doktrinärne väljamõeldus.

Ainult kitsa pärijate ringi juures, s. o. perekonnaliikmete vahel, oleks õigustatud väljaspool abielu sündinud laste seadusejärelise pärimise võimetus, kuna see kitsendus praeguse pärijate laia ringi juures on eemaletõukav ja vägivaldne.

Peame oma ettepanekut kaitsma ühe kerge süüdistuse ja kahtlase kiituse eest: seadusejäreline pärimine olevat kontsessioon sotsialismile ja temale lähenemine. Eitada õigusi, mil meie ajajärgul pole mingit alust ei ole rohkem sotsialism kui pole individualism see, et alal hoitakse ajaloolisi reliikviaid, mis pärit ajajärgust tuhandeid aastaid tagasi. Ei, see pole muud, kui juriidilise evolutsiooni printsibi rakendamine seadusandluses, et aktuaalne õigus peab vastama aktuaalsetele funktsioonidele.

Ettepaneku välise argumendina oleks see asjaolu, et laialdase pärimise kõrvaldamisega saaks restitueeritud praegu segipaisatud legislatiivne harmoonia; igalpool, kus aga seaduseandja aluseks võtab sugulusvahekorra, on see tõeline perekond, nii näit. on keelatud vanematel, lastel ja abikaasa-

del vastastikku maksujõetaks tunnustamist nõuda jne.

Kõlgsugulaste pärimisõigus on anakronism, mida vaid konservatiivne vaim suudab alal hoida, kelle põhimõtteks on: kõik mis olemas, on õigustatud olema.

< Missuguse piiri tõmbaksime Eestis kõlgsugulaste pärimisõigusele? Meie riigil on suuremad ülesanded hoolekande ja hariduse andmise alal, kui suurtel riikidel vas-

tavalt oma jõukusele, seepärast aitaks kõlgsugulastest pärijate ringi kokkutõmbamine riigi sissetulekuid suurendada, ilma et see läbi üksikud eramajapidamised kannataksid. Et aga sellega mingit tunduvat tagajärge saavutada, peab kokkutõmbamine energiline olema. Seepärast peaks kõlgsugulaste seadusejärelist pärimist 3-nda astmega piirama.>

Märkusi pandiõiguse kohta vallasvara peale.

Asudes küsimuse lahendamisele, missugusel kujul on praegu seaduse järgi maksev pandiõigus, tuleb kõigepealt pilku heita sellele korrale, mis pandiõiguses maksev oli enne 9. juuli 1889. a. seaduse maksmapanemist „mõne muudatuse kohta seadusmäärustes hüpoteekide kohta“. Sest tähendatud novelli väljakuulutamisega muutus tunduvalt enam maksev olnud pandiõigus selle õiguse objekti kui ka selle õiguse tekkimise viisi suhtes ühelt poolt, teisest küljest põhjendab praegu maksev pandiõigus suurelt osalt nimelt selles novellis, mis aga, nagu allpool näeme, eesmärgiks võetud põhimõtteid küllalt järjekindlasil ei väljendanud. Pandiõiguse objektiks võisid ja võivad olla nii kehalised kui kehatud asjad. Seejuures võis võlauskujal pandiõigus olla niihästi üksikute asjade, vallas- või kinnisvara peale, kui ka asjade kogude (Sachengesamtheiten) ning isegi võlgniku koguvaranduse (gesamtes Vermögen) peale, n. n. üldised ehk universaalhüpoteegid (B. E. S. §§ 1335. 1357. 1376. 1378). Pandiõigus võis tekkida kolmel viisil: 1. poolte kokkuleppel, 2. kohtu otsusel ja 3. seaduse jõul (vaikiv ehk seadusejärelise pandiõiguse). Niisugune seadusejärelise pandiõiguse oli ette nähtud §§-ides 436, 1394.—1402., 1406.—1411. ja tekkis seaduse

enese jõul, ilma poolte kaastegevuseta, ja oli ka kinnisvarade kohta maksev ilma kinnistusraamatutesse sisse kandmata, nagu see muu seas järgneb § 1583-ndast, mille järgi universaalhüpoteegi kinnistamine novatsiooni kaasa ei toonud. Ka kokkuleppe teel tekkinud n. n. vabatahtlik pandiõigus kinnisvara peale oli maksev ilma kinnistusregistrisse sisse kandmata (§ 1393.). Mis puutub panditud varanduse valdusesse, siis näitab § 1335. tekst, et Balti Eraseadus niihästi enne kui ka pärast 1889. aasta novelli väljandmist põhimõtteliselt valduse üleandmist pandiõiguse oluliseks tundemärgiks ei loe ja käsipanti ainult eriliigina nimetab (võrdle Erdmann II, lk. 323). Oli aga endise seaduse järgi nii kinnis- kui ka vallasvara pantimine võimalik ilma asja valduse ja ka tegeliku pidamise üleandmiseta, siis on 1889. a. seadus selles küsimuses tähtsaid muudatusi toonud vallasvarade suhtes, muudatusi, millede täpne kindlaksmääramine tähendatud novellis näib ebaõnnestunud olevat.

Hüpoteegi all mõistetakse vallasvara pantimine ilma panditud asja juriidilise valduse võlauskujale üleandmiseta. Niisuguste hüpoteekide objektiks võisid olla, nagu ülal tähendatud, nii kinnis- kui ka vallasvarad, üksikud asjad või asjade kogud ja isiku ko-

guvarandus kui tervik, niihästi pantimise ajal olemasolev kui ka tulevane. Leides, et seesugused hüpoteegid, niipalju kui nad vallasvara kohta käisid, võlauskujatele tegelikult kindlustust pakkuda ei saa ning et hüpoteegid koguvarenduse peale (üldised) ja vallasvara peale nende objektide suhtes liig ebamäärased on, seadsid 1889 a. novelli kokkuseadjad selle seaduse sihiks üles üldiste kui ka vallasvara kohta käivate hüpoteekide ärakaotamise, mis ka väljendust leidis novelli § 1-ses. Vastavalt maksmapandud uuele põhimõttele pidi ärakaotatama terve rida paragrahve, teistes paragrahvides tuli muutusi ette võtta. Täiesti ära muudetud on järgmised paragrahvid: 1378.—1382., 1390., 1394.—1402., 1446. ja 2593. milledes on ette nähtud seadusejärelised või vabatahtlikud üldised hüpoteegid; edasi 1406.—1411, mis kõnelevad seadusejärelisest pandiõigusest; lõpuks veel hüpoteekide kinnisvarade peale kinnistamise kohta käivad §§ 1581, 1583, 1585.—1588. ja teised, mis vastolus olid uue põhimõttega, et pandiõigus kinnisvara peale võib tekkida ainult sissekandmisega kinnistusregistrisse, mitte aga vaikides, nagu see näiteks seadusejäreliste üldiste hüpoteekide juures ennem võimalik oli. Muudetud kuju omandasid 1889. a. seaduse väljakuulutamise tagajärjel järgmised paragrahvid: 1336., 1357., 1403. ja 1404., millede endise teksti järgi ka hüpoteek vallasvara peale võimalik oli, kuna uues tekstis sarnane pandiõigus vallasvara peale ilma valduseta enam alust ei leia edasi on muudetud ka paragrahvid, milledes oli ette nähtud üldine hüpoteek (1371., 1391.) ja pandiõiguse tekkimine seaduse jõul (1383.) ning ilma kinnistusregistrisse sissekandmata (1393.); lõpuks on ka § 436. asendatud teise tekstiga ja sellega ära muudetud allaealiste vaikiv pandiõigus eestkostjate kinnisvarade peale. Kokkuvõttes peab tunnustama, et 1889. a. seaduses väljendub seaduseandja selge tahtmine peale üldiste ja kinnistamata hüpoteekide ärakaotamise kõrvaldada endine võimalus pandiõiguse

maksvust vallasvara kohta olenematuks teha pandiobjekti valdusest. Arvesse võttes kõne all oleva seaduse motiivid, nagu nad Gassmann'i ja Nolcken'i raamatus lhk. 359. ja 360 on väljendatud, peab oletama, et seaduseandja tahtmises seisis ka veel pandiõiguse maksvust rippuvaks teha mitte ainult vallasvara juriidilisest valdusest, vaid asjade tegellikust pidamisest, detentsiost, kuid siin ei ole seadus seaduseandja soovile järele jõudnud, nagu allpool toodud kaalutlemistest peaks selguma.

Vallasvara pandile-võtmisel võib võlauskuja täiesti kindlustatud olla ainult siis, kui pant mitte ainult tema valduses, vaid ka tema tegelikus pidamises on, kui võlauskujal võimalus on panditud objekti hävitamist, halvenemist ja võõrandamist pantija poolt heas usus omandajatele (§ 923.) ära hoida. Ei saa ütelda, et 1889. a. muudatused pandiõiguses seda otstarvet täiesti oleks saavutanud. Sest ka praegu maksev seadus võimaldab pandiõigust vallasvara peale niisugusel viisil, et panditud asi pantija tegelikku pidamisse jääb.

Nagu ülaltoodud lühikene ülevaade näitab, ei puuduta muudetud ja äramuudetud paragrahvid vallasvara suhtes sugugi mitte panditud asja tegelikku pidamist, detentio't, vaid vallasvara valduse küsimust, mis pidamisest muidugi lahus võib olla (§§ 626, 648 jne.). Seepärast ei õigusta tähendatud paragrahvide muutmine või äramuutmine iseenesest veel normi ülesseadmist, et pandiõigus vallasvara peale tingimata vastava asja pidamisega peab seotud olema. Kuid rohkem kui seda. Uue seaduse maksmapanemisel on jõusse jäetud niisugused paragrahvid, mis otsekohe tunnustavad võlauskuja pandiõigust vallasvara peale, mis tema tegelikul pidamisel ei ole. Nii kõneleb § 1436. panditud asja võõrandamisest ilma võlauskuja teadmisetä, mis muidugi asja võlauskuja käes olemist eitab, ja näeb kolmandas lõikes otsekohe ette, et pant võlniku kätte on jäänud. Muu seas tähendatagu siin, et § 1436-ndas ootamatult val-

duse mõiste pidamise („kätte jätnud“) mõistega segatud on. Et siin pidamisest, mitte valdusest jutt on, tunnustab ka Erdmann oma Süstemi's II lk. 344 ja 395. Sama tuleb ütelda § 1437-nda kohta, kus nähtavasti jällegi *possessio* ja *detentio* mõistet on sarnastatud. Ka § 1435. punkt a eeldab võimalust, et panditud vallasvara pantija enese pidamises on. Nimelt näeb see paragrahv ette juhtumust, kui pärija võõrandab pärandusele kuuluva panditud asja. Siin võib mõeldud olla ainult vallasvara. Sest pärandusele kuuluva panditud kinnisvara kohta peab § 1389. märkus 2. ja 1569. põhjal kinnistusregistrisse sissekanne tehtud olema ja kinnisvara võõrandamine võib jällegi sündida ainult ümberkirjutamise teel kinnistusregistris; järelikult panditud kinnisvara pärija ei saagi võõrandada ilma pandiõiguse alahoidmiseta, või võlauskuja teadmiseseta ja § 1436. p. a tekst võib käia ainult vallasvara kohta.

1889. a. reformiga on jõusse jäetud ka § 1346: sureb võlgnik, kel mitu pärijat on, siis vastutab see, kelle „valdusel“ pant on, terve võla eest. Raske on eeldada, et see paragrahv ainult panditud kinnisvarasid silmas peab, sest esiteks ei ole sellekohast märkust või tähendust juurde lisatud, teiseks aga leiduvad määrused hüpoteekide kohta kinnisvarade peale teises (VI-ndas) peatükis ega ole selle määrusega kooskõlas. Sest päritud kinnisvara peal lasuva võla eest vastutab küll terve kinnisvara, igaüks mitmest pärijast, aga ainult vastavalt temale üleläänud kinnisvara osa suurusele. Vallasvara juriidiline valdus ei võinud võlgniku ega tema pärijate käes olla, seega võib selles paragrahvis (niivõrd kui ta vallasvarade kohta käib) juttu olla ainult asja tegelikust pidamisest ja see paragrahv eeldab pandiõigust niisuguse vallasvara peale, mis võlauskuja pidamisel ei ole.

§ 1374. näeb ette panditud vallasvara (võrdle § 1375.) ümbertõtamist ja pandiõiguse kustumist ümbertõtamise lagajärjel, olgu siis et poolte vahel teisiti oleks kokku

lepitud. Näib, et seegi paragrahv asja ümbertõtamist pantija enese poolt, s. o. pantija detentsioil silmas peab. Sest võlauskujale, kelle käes on pant, võib vähe põhjust olla asja ümbertõtamise läbi niivõrd pandi kui ka omandusõigusest uue asja peale ilma jääda, nagu see § 791-est järgneks.

Uue hüpoteegi sissekandmise läbi kinnisvara peale eelmiste pandiõigustatud isikute õigused ei kustu ja uue hüpoteegi sissekandmiseks eelmiste sissekantud võlauskujate nõusolekut ei nõuta. Kui nüüd § 1432-mas pandiõigustatud võlauskuja nõusolekust asja pantimiseks teisele võlauskujale jutt on, kusjuures see paragrahv leidub osas, milles üldiselt nii kinnis- kui ka vallasvarade kohta käivate pandiõiguste kustutamine on ettenähtud, kuna ainult hüpoteekide kohta käivad määrused teise ossa on paigutatud, siis ei peaks põhjust olema § 1432. kohaldada ainult hüpoteekide kohta. On aga § 1432. maksev ka pandiõiguse kohta vallasvara peale, siis tunnustab see paragrahv kaudselt pandiõigust ilma tegeliku pidamiseta, vastasel korral ei saaks vallasvara pantimist kahele võlauskujale ettekujutada.

Juba toodud näitustest järgneb, et 1889 a. reformi mõte ära kaotada pandiõigust vallasvara peale, mis asja tegeliku käeshoidmisega seotud ei ole, maksvas seadus-tekstis küllalt selget väljendust ei ole leidnud. Kuid rohkem kui seda. Hüpoteegi seaduse muutmise seaduse maksmapanemisel on jõusse jäänud paragrahv, mis selge sõnaga väljendab, et pandiõigus vallasvara peale on ka siis maksev, kui asi jääb pantija enese pidada ja kasutada. § 3767. näeb otsekohe ette, et pandileandja võib panditud asja võlauskujalt oma kätte tagasi saada kasutamiseks *precarium*'i näol.

Nii siis jõuame järeldusele, et praegu maksva seaduse järgi vallasvara pantimisel pandilevõtjale peab üle minema küll asja valdus, kuid seejuures võib asi ikkagi pantija enese pidamises seista. On arusaadav,

et see seisukoht praktilises elus palju poolehoidu ei taha leida. Sest pant peab põhimõtteliselt asjalist krediiti võimaldama, mis aga omalt poolt tähtsal määral panditud vallasvara võlauskuja käes hoidmisest oleneb. Asi, mis võlgniku või kolmanda isiku pidamises on, nagu meie nägime, ei saa tegelikult küllalt kindlustada pandilevõtjat B. E. S. §§ 923. ja 1370. väljendatud normide tõttu (võrdle ka Erdmann II lhk. 352). Seisukohal, et vallasvara pantimine, asja *detentio*, peab pidamisega seotud olema, on ka prof. Erdmann asunud omas raamatus „System des Privatrechts“, teises köites. Kõneldes käsipandist, seab prof. Erdmann vastava pandiõiguse tundemärgiks üles „Besitz“ ja „Besitzübertragung“ tarvitades sõna „Besitz“, seletab Erdmann (lhk. 445, 449), et selle all tuleb mõista „*detentio*“, s. o. pidamist, mispärast käsipanti ei võida luua *constitutum possessoriumi* kaudu, kus asi omaniku kätte jääb. Kuid edasi (lhk. 453) tunnustab ta ise, et pandiõigus ka ilma *detentio*ta võib maksvaks jääda. Ülaitähendatud paragrahvide maksvaks jätmise läbi tekkinud vastolu 1889 a. seaduse põhimõttega, et käsipandiõigus *detentio*ga peab seotud olema, püütakse kõrvaldada tähendusega § 1389. märkus II ja 1889 a. seaduse §§ 1. ja 9. peale, millede järgi enne 9. juulist 1889 a. tekkinud hüpoteegid maksma jäävad kuni nende kustutamiseni §§ 1414.—1436. ettenähtud harilikus korras. Selt seisukohalt oleks vaieldavad paragrahvid, mis 1889 a. novelliga vastolus on, maksvad ainult enne selle novelli ilmumist maksmapandud pandiõiguste kohta. Vaevalt võib niisuguse seisukohaga ühineda. Sest esiteks räägivad ülaitähendatud märkus II § 1389. juure ja hüpoteegiseaduse § 9. ainult hüpoteekidest (pandiõigusest ilma valduseta), mitte aga pandist asja valdusega, kuid ilma pidamiseta, teiseks aga on toodud märkuses tähendatud ainult §§ 1391. ja 1436. peale, mitte aga teiste jõusse jäänud paragrahvide peale, nagu 1346., 1374., 1432., 3767. (ning 1371., millest allpool

saab juttu olema). Oleks terve rida paragrahve maksev ainult ülemineku aja kohta, siis peaks see kahtlemata märkustes vastavate paragrahvide juure ära tähendatud olema.

Pandiõiguse objektide hulgas moodustavad eri liigi asjade kogud (Sachengesamtheiten). Kui ühineda Erdmann'i arvamise (II lhk. 325, 335), siis ei ole pandiõigus asjade kogu peale praegusel ajal üldse enam võimalik. Seda arvamist põhjendab Erdmann saatena 1889. a. hüpoteegiseaduse §§ 1. ja 9. peale. Kumbki neist paragrahvidest asjade kogusid ei nimeta, vaid mõlemad räägivad ainult hüpoteekide kaotamisest vallasvara peale. Valdusega seotud pandiõigust vallasvara peale need paragrahvid sugugi ei puuduta, ning vahet asjade kogude ja muude vallasvarade vahel ei tee. Küll on 1889. a. novelli sihiks olnud ära kaotada üldised ja seaduslikud (vaikivad) pandiõigused (õigem hüpoteegid), millede objektiks kindlasti mitte äramääratud asi võis olla, kuid seegipärast ei vasta ka siin seaduse tekst niisugusele kavatsusele. Ka Gassmann'i ja Nolcken'i seletused (lk. 359.) rõhutavad ainult, et kaotusele määratud hüpoteek on asjade kogude suhtes harilik pandiõiguse loomise viis, ei eita aga selle lausega võimalust asjade kogu pantida mitte hüpoteegi näol, vaid valduse ülekandmisega. Ei õigusta eitavat seisukohta asjade kogude suhtes ka § 1377. äramuutmine. See paragrahv on ära muudetud sellepärast, et selles sisaldub võimalus pandiõigust asjade kogu peale konstrueerida ka hüpoteegina, käsutab juhtumust, kui asjade kogu pantimine valduse ülekandmisega seotud ei olnud. Et selles paragrahvis tarvitatud sõna „Besitzübertragung“ all tuleb mõista nimelt valduse, mitte aga *detentio* ülekandmist, selgub enim toodud kaalutlemistest ära kaotatud ja jõusse jäetud paragrahvide kohta. Olenemata sellest aga ei saa juhuslikuks tunnustada, et niihästi eeldamine § 1376. kui ka § 1371. muutmata on jõusse jäetud, milledes asjade ko-

gude pantimisest kõne on, ilma ära tähendamata, et nendel paragrahvidel ainult ajutine maksvus oleks. Ei saa pidada takistuseks pandiõiguse võimaluseks asjade kogu peale praegusel ajal ka seda, et § 1376. eriti rõhutab asjaolu, et pandituks loetakse mitte ainult pantimise silmapilgul alles olevaid asju, vaid ka tulevased, mis asjade kogule juure tulevad. Sellega muutub pandiobjekt ebamääruseks, kuna hüpoteekide muutmise seadus muu seas nimelt vaikivate ja üldiste hüpoteekide ärakaotamist ebamääraste ja tulevaste objektide peale silmas peab. Kuid ka siin on seadus lahtiseks jättnud võimaluse niisuguste objektide pantimiseks, nagu näit. §§ 1359., 1372., 1493.—1500. näha. §§ 1371. ja 1376. põhjal ühenduses ennem toodud kaalutlemistega peab seepärast tunnustama, et ka praegu maksva seaduse järele on lubatud vallasvaradest koosneva asjade kogu pantimine, kui see võlauskuja valdusega ühendatud on.

Lõppjäreldeusel jõuame otsusele, et asja tegelik käespidamine, *detentio*, vallasvara peale sihitud ei ole pandiõiguse mõõdapääsmata eelduseks. Maksvuseta on ainult vallasvarade ja nendest koosseiva asjade kogu pantimine hüpoteegina, ilma valduse ülekandmiseta. Siin tähendatagu, et ka Erdmann (II lhk. 453.), tunnustab et pandiõigus vallasvara peale edasi kestab ka siis, kui pandilevõtja asja enam käes ei hoi, valdust aga jätkab. Teine küsimus, on kuidas tekib pandiõigus ja kas on nõutava valduse ülekandmiseks tarvis ka asja kehaline üleandmine (*apprehensio*), olgugi mõõdaminev *detentio* pandilevõtja poolt. Niisugust valduse ülekandmist ilma asja enese tegeliku üleandmiseta võimaldab *constitutum possessortum*, mis § 648-ndas on ette nähtud. Endine valdaja hakkab valdama teise isiku nimel (*animus pro alio habendi*) ja *apprehensio* uue valdaja poolt tarvis ei ole, kuna tema asemik, s. o. endine valdaja, asja juba oma käes peab. Niisugune valduse ülemineku viis on maksva seaduse poolt ilma erandit tegemata tunnustatud ja

võib seepärast ka panditavate asjade valduse ülekandmisel kohaldamist leida. Teisel arvamusel on Erdmann (II lk. 447.), kes käsipandi tekkimist *constitutum possessortum*'i abil eitab. Põhjenduseks tähendab ta lühidalt § 923-ndas väljendatud reegli peale „Hand muss Hand wahren“, leides et käsipandi asutamine *constitutum possessortum*'i läbi selle reegliiga vastolus oleks. Tegelikult ei ole siin vastolu aga mitte seadusmääruste vahel, sest see on §§ 1370. ja 1436-ga kõrvaldatud, vaid tekib pandilevõtja enese teadmisel seisukord, mis teda küllalt ei kindlusta. Seaduses ei ole kusagil ette nähtud, et valduse saavutamise kohta pandiõiguses oleksid teised reeglid maksvad kui üldised sellekohased määrused, millede hulgas ka *constitutum possessortum* on ette nähtud.

Mõnelt poolt tuuakse siin avaldatud seisukoha vastu ette, et meie poolt tsiteeritud paragrahvid, mis 1889. a. seadusega muutmata ja ära muutmata on jättnud, on maksvad ainult pandilepingu osaliste eneste kohta, mitte aga kolmandate (iseäranis heausulistie) isikute suhtes. See väide on tingitud neist raskustest, mis käsipandi tunnustamine ilma tegeliku pidamiseta praktilises elus kaasa toob iseäranis § 923. maksvuse tõttu, ja leiab ka teatavat tuge seaduses. Sest ka ilma *detentio* ülekandmiseta tekkinud valdus eeldab ikkagi võimalust asja tegelikult käsutada, olgugi asemiku kaudu, ja tarbekorral ka asja tegelikku pidamist oma kätte saada. See valdaja tegelik võim asja üle (§ 623.) ei nõua iseäraliselt väljendatud füüsilist tundemärki siis, kui valdaja ühtlasi ka asja omanik ja pidaja on. Põhjeneb aga kehaliku asja valdus õigusel niisuguse asja peale, mis teise isiku omanduses ja pidamises on, siis võib asja üle tegeliku võimu teostamine avalduda ainult väliliste, asja juures olevate kehaliste tundemärkide läbi. Igatahes peab see maksev olema kolmandate isikute suhtes, kelt ilma niisuguse välise valduse tundemärgita ei saa nõuda niisuguse juriidilise

vahekorra tunnustamist, mis küll (ka välise) võimu teostamise võimalusel on rajatud, kuid tegelikule välisele seisukorrale ei vasta. Ka valdus pandiõiguse põhjal, kui *jus in re aliena*, peab kolmandal isikule füüsiliselt väljenduma. Praktiliselt tähendaks see, et pandilevõtja valduse tõenduseks ei ole küllalt tunnistajate seletustest sõlmitud pandilepingu ja pandilevõtja tegude kohta, milledes olla avaldunud tema valdamine, — sest need teod võisid kolmandale isikule teadmata jääda või mitmesugust tõlgitsemist leida, vaja on nimelt välised tundemärgid asja küljes või ruumis, kus asi asub, mis subjektiivset või kahesugust tõlgitsemist ei luba.

Ei ole kahtlust, et eelmistes ridades avaldatud vaade tingimuste peale, millel

võib tekkida ja maksta pandiõigus vallasvarade ja asjade kogude peale praktiliste juristide seas tugevat vastupanekut peab leidma. Ei taha vastuvõetavana paista seisukoht, mille järgi niihästi pandilepingu osalistel kolmandate isikute suhtes kui ka pantijale võlauskuja suhtes teatav võimalus avaneb fiktiivsete lepingute tegemiseks, usalduse kurjasti-tarvitamiseks ja õiguste kokkupõrkamisele viimiseks. Kuid kahjuks ei ole need pähed ka teistest õiguslikkudest instituudidest lõplikult kõrvaldatud ja teiseks ei saa otstarbekohasuse põhjustel maksva seaduse tekstist kõrvale astuda. Tuleb tunnustada, et maksev seadus elunõuetele küllalt ei vasta ja tuleb loota et *lex ferenda* kõrvaldab puudused, mis ennast *de lege lata* on tunda annud.

V. Pezold.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas maksvate seaduste järele on notariid kohustatud protestimiseks vastu võtma vekseid, mille lunastamise kohaks ei ole sama notari asukoha linn, alev või vald, vaid mõni teine linn, alev või vald sama Rahukogu ringkonnast?

Vastus jaatav.

Veksliseaduse § 49. järele peab veksel, mida selle ettenäitamisel ei ole ära tasutud, seks et ta kõigi vekslkohuslaste suhtes vekslijõu säilitaks, protestitama. Protest peab Veksliseaduse § 47. põhjal sündima notari või notari seadusliku asetäitja läbi. Ka Notariaalseadus näeb ette notarite kohustust proteste toimetada, kui see oma § 146. käsitab küsimust, kuidas neid tuleb toimetada. Keegi teine ei ole seaduse järele protestimiseks võimustatud kui ainult notariid ja nende seaduslikud asetäitjad. Notariaalseaduse §§ 20. ja 21. järele

õiendavad notariid asju, mis seaduses nende peale on pandud, selle Rahukogu ringkonnas, kelle piirkonnas nad asuvad; väljaspool seda ringkonda kordasaadetud aktidel ei ole notariaalakii jõudu.

Vekslite protestimise kohusest ei vabane notar ka siis, kui veksl maksukoht mitte kokku ei lange tema asukohaga, tingimuseks on ainult, et veksl maksukoht peab notari tegevuse piirkonda langema. Seadus ei ole vekslite maksukohtade aramääramist piiranud nende kohtadega, kus notariid või nende asetäitjad asuvad, vaid annab (v. Vekslisead. § 7.) õiguse veksl maksukohta kuhu tahes määrata ja vekslis võib peale üldise kohanimetuse ära tähendatud olla isegi, missuguses ruumis veksl õiendamise peab järgnema. Jättes nii võimaluse veksl maksukohti igale poole määrata, ei ole seaduseandja vekslite protestimise õigust piiranud nende vekslitega, mille maksukohaks notariid asukoht on tähendatud. Igal

pool ei saa notarid olla ja loomulik on, et notar mitte igale poole omas tegevuspiirkonnas ilmuda ei saa vekseid nende väljaandjaile ette panema, maksu nõudma ja vastu võtma. Ta ei saa seda igakord isegi omas asukohas teha, näit. kui temale ühel päeval hulk vekseid maksunõudmiseks mitmelt veksliaandjalt esitatakse ja üksikute vekslite maksukohad laiali asuvad. Et niisugused juhtumused võimalikud on, kus notar kohale ilmuda ei saa võlakohuslasele isiklikult nõuet esitama, on Vekslisead. § 68. p. 2 ette nähtud, et notar maksukohuslasele maksunõude ka kirjalikult esitada võib.

Kirjaliku nõude saatmine peab sündima samal päeval, mil vekslel notari kätte toodi nõude esitamiseks veksliaandjale, kuid iseäralist vormi sellele nõudele ja viimase saatmise viisi seaduses ette nähtud ei ole. Järelikult võib notar tähendatud nõudmise saata igasuguste — ametikohtade läbikäimisel eraisikutega lubatud — paberite, nagu teadaande, vahikirja, telegrammi, telefonogrammi jne. näol — käskjala, tahveti, posti, telegrafi ja telefoni kaudu. Muidugi võib juhtuda — maal eemalasuvate veksliaandjate suhtes, et maksukohuslane seda nõuet enam enne vekslit protestimist kätte ei saa. Kuid selle vastu oleks veksliaandja võinud ennast kindlustada, kui ta vekslit maksukoha oleks määranud notari asukohta. Teiselt poolt peab tähendama, et seni veksliaandja oma vekslkohustust vekslis määratud ajal ja kohal täitnud ei ole, siis tema juba sellega peab arvestama, et vekslel antakse notari kätte, kes asju oma ametlikus asukohas õiendab. Igatahes ei ole seadus nende vekslite pidajaid, mille maksukoht mitte kokku ei lange notari asukohaga, ilma kaitseta jätnud, ja notarite protestimise õigus ja kohustus ulatub Not. Sead. § 20. ja 21. mõttes kõigi selle Rahukogu ringkonnas ettevõtetavate notariaaltoimeluste peale, milles tema asub.

(R. Üldkogu toim. nr. 45 — 1926.)

Administratiiv-osakond.

„Mis tuleb mõista Kaitseväelaste ja nende perekondade pensjoni seaduse § 16. tähendatud „viimase kõrgema ametkoha“ all?“

Tähendatud seaduse (R. T. nr. 149—1924) § 16. põhjal arvatakse pensjoni kaitseväelastele, kes määratud vähema palga määraga ametkohtadele koosseisude vähendamisel, ümbermoodustamisel või teenistuse huvides teenistusest lahkumisel viimase kõrgema ametkoha järele, vaatamata selle peale, kui kaua nad sel ametkohal teeninud. Ütelus „viimane kõrgem ametkoht“ eeldab võrdlust kahe viimase ametkoha vahel, mitte aga kõige viimase ja ühe kunagi olnud, s. o. enne eelviimast olnud ametkoha vahel. Kui seaduseandja tahe oli kaitsevaelasele, kes § 16. esimeses osas ette nähtud juhtumusel vähema palgamääraga ametkohale määratud, pensjoni määrata kõige kõrgema ametkoha järele, kus teenistusest lahkunud kaitsevaelane kunagi teeninud, siis oleks ta seda selgesti seaduses ka väljendanud ja mitte tarvitanud ütelust „viimane kõrgem ametkoht“.

(R. Adm. t. nr 661¹⁾ — 1926).

Missuguste äriliste tööstusettevõtete pealt võivad valla omavalitsused tööstusmaksu võtta?

Vastus: Ainult nende äriliste tööstusettevõtete pealt, millede peale peab vastavad äritunnistused lunastama.

31. XII. 1920. a. Seaduse nr. 19 (R. T. nr. 3—1921. a.) on valdadele õigus antud oma heaks, alates 1. I. 1921. a. tööstusmaksu võtta kõikide valla piirides asuvate ja tegevuses olevate äriliste tööstusettevõtete pealt välja arvatud vabrikud ja ettevõtted, mis Siseministeeriumi poolt kokkuleppel vastavate ministeeriumidega sellest maksust vabaks tunnistatakse, kusjuures vallandukogu poolt määratud tööstusmaksu ülemäärad käivad siseministri kinnitamise alla,

Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1926. a.	Juure tulnud 1926. a.	Kokku asju 1926. a.	Otsustatud 1926. a.							Otsustamata 1927. a.
				Sisuliselt			Ara lõpetatud	Alluvuse järele edasi antud	Seisma pandud	Kokku	
				Lõpuniikult	Mittelõpuniikult	Kohtu käsk-otsustega					
Tallinna 1. jsk. rhk.	33	1380	1413	36	468	638	201	14	36	1393	20
" 2.	102	2535	2637	11	730	1487	272	54	45	2599	38
" 3.	102	1238	1340	5	385	470	309	39	49	1248	92
" 4.	92	1464	1556	24	430	591	299	11	125	1480	76
" 5.	185	1000	1185	9	440	401	251	12	33	1146	39
" 6.	44	1944	1988	37	409	1161	265	5	29	1906	82
" 7.	—	2372	2372	10	885	1321	75	72	5	2368	4
" 8.	252	2105	2357	9	995	1206	11	6	47	2274	83
" 9.	449	2124	2573	16	873	1244	272	72	78	2555	18
" 10.	—	1008	1008	31	210	621	85	8	26	981	27
Keila	74	1090	1164	69	595	281	124	4	13	1086	78
Raasiku	54	1791	1845	55	637	663	375	16	32	1778	67
Rapla	24	1541	1565	11	480	681	320	7	24	1523	42
Haapsalu	84	1231	1315	38	302	522	335	7	16	1220	95
Lihula	22	739	761	18	255	225	202	24	10	734	27
Hiumaa	19	497	516	50	122	188	107	5	—	472	44
Saaremaa 1.	11	1296	1307	13	293	632	338	—	9	1285	22
" 2.	9	538	547	18	149	135	160	11	11	484	63
" 3.	13	91	104	3	28	21	33	19	—	104	—
Kokku	1569	25984	27553	463	8686	12488	4034	377	588	26636	917

Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude

Fartu 1. jsk. rhk.	343	1590	1983	79	537	948	273	12	55	1898	35
" 2.	151	1829	1980	45	497	1134	179	7	10	1872	108
" 3.	66	1785	1851	44	703	654	300	6	28	1735	116
" 4.	421	1213	1634	10	483	560	137	4	33	1227	407
" 5.	122	1077	1199	35	336	273	390	2	41	1017	182
" 6.	154	929	1083	36	335	213	270	10	11	875	208
Elva	29	916	945	25	299	268	243	14	16	865	80
Jõgeva	49	870	919	62	338	262	194	3	2	861	58
Mustvee	652	1423	2075	58	467	606	296	181	4	1612	463
Otepää	22	716	738	27	311	184	156	3	4	685	53
Võru 1.	17	1168	1185	7	288	447	401	2	21	1166	19
" 2.	43	1065	1108	65	357	213	343	30	14	1022	86
" 3.	15	985	1000	69	802	146	436	—	7	960	40
Valga 1.	8	1242	1250	184	349	337	320	8	11	1209	41
" 2.	97	967	1064	24	338	303	282	5	31	983	81
Petseri 1.	86	1257	1343	45	467	539	238	12	19	1320	23
" 2.	83	1321	1354	60	343	492	299	16	23	1293	121
Kokku	2308	20353	22661	869	6750	7579	4697	315	330	20540	2121

juures Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal.

Asjade arv, mille- des on järgnenud kaebused			Otsustatud asjades väljas toimetus				Kohtualluste arv									Märkused
							Kelle kohta kohtu- otsused on seadus- jousse astunud			Kokku kohtualluseid	Süüdimõistetutest on karistatud			Süüdimõistetute kogur- arvust oli allaalisi 10—17. a. vanaduses		
Apellatsioon	Kassatsioon	Erakaebused	Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	Süüdimõistetud	Oigeksmõistetud	Kohtu all vabastatud kraleppimise tõttu ja muudel põhjustel		Vangistusega	Arestliga	Muu rahitusega			
95	2	4	1254	65	8	66	938	128	46	1112	169	34	735	6		
86.	5	3	2427	115	34	23	1917	311	52	2280	231	416	1270	14		
134	1	10	1143	61	20	24	781	203	131	1115	115	39	627	17		
97	3	3	1400	80	—	—	790	200	57	1047	97	25	668	12		
100	2	3	1114	29	3	—	648	122	193	963	107	39	502	23		
144	6	2	1890	10	5	1	1125	133	88	1346	80	37	1008	10		
106	4	1	2368	—	—	—	1418	221	41	1680	131	77	1472	11		
245	1	4	602	946	712	14	1983	121	38	2142	372	507	1104	11		
172	7	6	2260	212	83	—	1927	187	81	2195	144	37	1746	29		
28	—	—	981	—	—	—	717	82	9	808	37	11	669	3		
79	2	—	1086	—	—	—	702	224	78	1004	82	22	580	18	Alustas tegevust 22. 4. 1926.	
168	3	19	1595	163	20	—	991	187	249	1427	117	34	840	25		
95	2	—	1511	12	—	—	886	114	161	1161	23	34	829	7		
75	5	3	1103	92	24	1	766	114	162	1042	62	137	567	27		
42	1	9	671	61	2	—	393	133	176	702	50	40	303	13		
23	2	1	459	11	2	—	391	105	38	534	37	335	19	20		
64	2	17	1282	3	—	—	806	98	200	1104	103	64	639	48		
30	1	1	452	30	1	1	312	87	124	523	65	43	204	15		
9	—	1	99	4	1	—	67	11	25	103	18	24	25	1		
1792	49	87	23697	1894	915	130	17558	2781	1949	22268	2040	1955	13807	310		

juures Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1926. aastal.

102	4	2	1476	208	148	66	1423	316	82	1771	156	82	1185	24	
106	7	2	1754	115	3	—	1497	151	57	1705	204	141	1152	27	
126	3	2	1553	165	14	3	1236	239	94	1569	115	110	1011	19	
93	6	4	797	160	165	105	446	140	30	616	56	52	398	15	
53	6	2	317	446	241	13	624	238	193	1055	52	108	464	45	
89	4	—	825	6	16	28	335	247	316	898	46	285	4	11	
100	9	10	782	83	—	—	411	281	114	806	38	49	324	6	
106	3	2	804	52	3	2	547	205	125	877	81	64	402	28	
182	12	4	505	458	516	133	589	153	136	878	50	37	502	9	
68	9	2	653	11	21	—	265	130	63	458	35	229	1	2	
51	2	—	1012	154	—	—	814	142	188	1144	46	52	716	7	
49	10	3	859	147	15	1	579	337	165	1081	100	42	437	5	
53	3	8	916	36	5	3	472	248	299	1019	92	42	338	11	
51	3	1	1196	8	4	1	728	261	102	1091	26	64	638	4	
78	1	1	722	196	44	21	569	305	160	1034	39	73	457	13	
98	1	5	1174	104	42	—	950	283	225	1458	114	51	785	8	
73	1	5	1228	9	1	—	879	249	14	1142	87	135	657	8	
1478	84	53	16568	2358	1238	376	12364	3925	2313	18602	1337	1616	9411	242	

Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1926. a.	Jaure talund 1926. a.	Kokku asju 1926. a.	Otsustatud 1926. a.							Otsustamata 1927. a.
				Sisuliselt			Ara lõpetatud	Alluvuse järele edasi antud	Seltsima pandud	Kokku	
				Lõpulikult	Mittelõpulikult	Kohtu käsk-otsustega					
Narva 1. jsk. rhk.	70	1189	1259	90	450	502	141	31	25	1239	20
2. " " "	10	850	860	26	119	476	134	5	89	849	11
3. " " "	276	946	1222	101	305	359	235	1	34	1035	187
Jõhvi " " "	27	1157	1184	27	285	462	358	4	17	1153	31
Läganuse " " "	7	946	953	26	616	84	153	11	31	921	32
Rakvere 1. " " "	192	1651	1843	82	542	689	402	25	36	1776	67
2. " " "	96	1201	1297	43	477	243	327	10	34	1194	163
Tapa " " "	97	1809	1906	146	915	204	348	39	16	1668	238
Rakke " " "	10	929	939	37	248	320	207	32	18	871	68
Paide " " "	69	2254	2323	53	486	1183	464	18	36	2240	83
Kokku	854	12982	13786	631	4443	4531	2769	176	336	12886	900

Aruanne kriminaal-asjade liikumise üle rahukohtunikkude

Viljandi 1. jsk. rhk.	42	1958	2000	102	481	974	379	14	2	1952	48
2. " " "	27	812	839	48	237	280	225	7	10	807	32
Suure-Jaani " " "	16	769	785	9	293	232	90	2	105	731	54
Põltsamaa " " "	11	934	945	18	344	371	154	38	9	934	11
Pärnu 1. " " "	158	2088	2246	451	296	431	447	7	14	1646	600
2. " " "	25	749	774	35	268	189	239	6	17	754	20
3. " " "	208	1749	1957	—	458	616	472	—	2	1548	409
Mõisaküla " " "	51	1182	1233	71	424	337	314	43	21	1210	23
Kokku	538	10241	10779	734	2801	3430	2320	117	180	9582	1197

kokku leppides rahaministriga. Tähen-
datud tööstusmaksu sisse seades, ei ole
31. XII. 1920. a. seadus selle maksu suhtes
tööstusettevõtete mõistet ega ärilise iseloomu
tundemärke eriti ära märkind. Järelikult
tuleb siis tööstuslikeks ettevõteteks lu-
geda sama ettevõtteid, mis tol ajal maks-
vates seadustes ja nimelt Riigi Ärimaksu
seadustes, juba seks olid tunnistatud, kuna
ettevõtte ärilise iseloomu tundemärgiks
jäi Ärimaksu Seaduses ettenähtud kohustus
vastava liigi ja järgu äritunnistust lunas-

tada. Et Riigi Ärimaksu seaduses vahe on
tehtud ärimaksu alla käivate tööstuslike
ja kaubanduslike ettevõtete vahel ja et
31. XII. 1920. a. seaduse järele vallad on
õigustatud tööstusmaksu üksnes ärilistelt
tööstusettevõtetest võtma, kuna seaduses
ettenähtud maksukohustus ei või üldse
laiendavalt tõlgitseda, siis tuleb sellest jä-
reldada, et 31. XII. 1920. a. seaduse põhjal
ei või vallad tööstusmaksu võtta kõigilt
neilt valla piirides asuvatelt ettevõtetest,
mis Riigi Ärimaksu seaduses kaubanduslike

juures Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 1926. aastal.

Asjade arv, mille- des on järgnenud kaebused			Otsustatud asjades võlts toimetused				Kohtualuste arv									Märkused
							Kelle kohta kohtu- otsused on seadus- jõusse astunud			Kokku kohtualuseid	Süüdimõistetutele on karistatud			Süüdimõistetute kogu- arvust oli allaõulis- 10—17. a. vanaduses		
Apellatsioonid	Kassatsioonid	Erakaebused	Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	Süüdimõistetud	Õigeksmõistetud	Kokku ait vabastatud õigepärase tõtu ja muudel põhjustel		Vangistusega	Arestiga	Muu nuhtlusega			
76	1	8	1190	45	4	—	870	145	79	1095	101	53	716	18		
17	—	1	848	1	—	—	597	99	25	661	36	17	544	8		
71	3	4	631	244	142	18	738	131	102	971	78	31	620	27		
71	2	3	921	222	8	2	854	272	114	1240	96	49	709	32		
61	2	6	841	65	11	4	530	113	218	1007	82	51	397	8		
109	2	1	1464	189	67	56	1172	327	158	1994	261	123	1026	18		
95	5	2	993	123	16	2	554	225	79	1432	105	79	617	18		
86	9	2	1637	28	—	3	610	438	217	1265	9	11	1	7		
54	1	2	764	98	8	1	339	76	130	551	51	65	219	4		
89	1	1	2202	26	9	3	1656	231	233	2211	138	81	1491	23		
729	26	25	11491	1041	265	89	7920	1997	1361	12427	957	560	6349	163		

juures Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 1926. aastal.

97	6	—	1911	21	16	4	1366	281	195	1842	82	57	1227	18
66	3	—	744	47	12	4	448	187	81	666	36	10	402	5
59	2	1	721	8	2	—	438	208	99	745	41	63	334	9
48	3	—	932	2	—	—	575	141	26	742	31	18	526	5
25	—	1	1437	131	78	—	961	101	22	1084	34	37	890	5
49	1	3	847	98	4	5	415	222	213	850	41	42	332	13
141	—	2	1195	262	75	16	865	174	105	1144	51	29	785	6
102	3	3	1202	6	2	—	617	307	15	939	70	9	538	18
587	18	10	8789	575	189	29	5885	1571	756	8012	386	265	5034	79

ettevõtete hulka on arvatud, vaid võivad tööstusmaksu võtta ainult neilt äriislielt tööstusettevõtetele, millede peale peab vastavad äritunnistused lunastama.

(R. Adm. T. nr. 763¹ — 1926. a.).

Kas metsa ülestöötamise ettevõtte pealt võivad vallaomavalitsused tööstusmaksu võtta?

Vastus jaatav.

Otsusega 29. veebruarist — 15. märtsist 1924. a. on Riigikohtu Administratiiv Osa-

kond seletanud, et vallandukogud on õigustatud tööstusmaksu määrama valla piirides asuvate ettevõtete pealt, mis Riigi Ärimaksu Seaduse järele tööstuslikeks tunnistatud ja mille peale on tööstuslike äritunnistuste lunastamine sama seaduse järele kohuslik. Et metsa ülestöötamine oleks Ärimaksu Seaduse järele kaubanduslik, mitte aga tööstuslik ettevõtte, seda Riigikohus omal eelneval seletanud ei ole. Arvamine, et metsa ülestöötamine Ärimaksu Seaduse § 449. lisas ära tähendatud nime-

Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahu.

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1926. a.	Juure tulnud 1925. aastal									
		Nõudmise asju				Toimetatavaid hoia korras	Toimetatavaid sunni- täitmise korras aktide järele	Tõenduste kindlustamine	Nõudmistele eelkandlustamine	Muid	Kõik kokku
		Riikud ehk kaotatud omandusõiguse järele seadmine.	Kohustuseliseks liikumiseks määratud põhjustest tekkinud	Muid	Kokku						
Tallinna 1. jsk. rnk.	82	—	419	61	480	133	300	2	3	—	1008
„ 2. „ „ „	38	98	402	68	568	53	918	8	5	—	1552
„ 3. „ „ „	71	26	556	29	611	31	258	—	8	100	1008
„ 4. „ „ „	120	—	571	50	630	77	311	—	—	43	1061
„ 5. „ „ „	169	4	703	41	748	39	374	—	—	68	1229
„ 6. „ „ „	53	—	440	184	624	35	408	—	—	67	1134
„ 7. „ „ „	15	—	891	74	965	30	770	2	10	—	1777
„ 8. „ „ „	48	—	283	—	283	23	60	3	5	—	374
„ 9. „ „ „	196	25	1035	12	1072	25	436	—	2	73	1608
„ 10. „ „ „	—	1	59	52	112	13	78	—	1	6	210
Kella „ „ „	84	3	353	53	400	95	26	—	1	4	535
Raasiku „ „ „	143	3	329	62	394	108	93	—	1	39	635
Rapla „ „ „	74	10	545	—	555	136	26	—	2	145	864
Haapsalu „ „ „	144	17	276	53	346	123	157	—	4	—	630
Lihula „ „ „	15	11	231	32	274	91	26	2	—	7	400
Hilumaa „ „ „	34	5	97	35	137	104	4	1	2	—	248
Saaremaa 1. „ „ „	65	8	278	81	367	—	106	—	3	11	487
„ 2. „ „ „	49	16	90	60	166	141	5	—	—	—	312
„ 3. „ „ „	40	1	37	13	51	16	—	—	3	4	74
Kokku	1440	228	7595	969	8792	1273	4446	18	50	567	15146

Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahu.

Tartu 1. jsk. rnk.	141	1	753	69	823	37	962	1	4	43	1870
„ 2. „ „ „	41	—	417	64	481	12	707	2	9	24	1235
„ 3. „ „ „	71	—	470	37	507	88	403	—	1	56	1005
„ 4. „ „ „	130	—	455	74	529	42	313	2	8	1	895
„ 5. „ „ „	142	10	501	11	522	146	243	—	—	29	940
„ 6. „ „ „	173	1	395	1	397	112	306	—	4	26	845
Elva „ „ „	74	17	446	10	473	81	152	—	—	41	747
Jõgeva „ „ „	82	7	364	48	419	105	90	—	2	5	621
Mustvee „ „ „	351	30	442	54	526	191	138	1	4	2	862
Otepää „ „ „	123	6	398	58	462	82	158	—	4	5	711
Võru 1. „ „ „	5	12	424	151	587	146	777	—	11	60	1581
„ 2. „ „ „	28	22	452	38	512	170	142	—	11	58	893
„ 3. „ „ „	15	13	624	61	698	233	71	—	—	44	1046
Valga 1. „ „ „	73	1	487	21	509	88	340	—	3	68	1006
„ 2. „ „ „	113	1	646	—	647	105	47	—	1	96	896
Petseri 1. „ „ „	191	—	448	49	497	35	613	—	4	—	1149
„ 2. „ „ „	99	25	532	55	612	128	296	—	1	—	1087
Kokku	1852	146	8254	801	9201	1751	5758	6	67	556	17339

kohtunikkude juures Tall.-Haaps. Rahukogu ringkonnas 1926. a.

Kokku asju 1926. aastal	Otsustatud 1926. aastal				Otsustamata 1927. aastaks	Asjade arv, milles on järgnenud kaebused			Administratiiv-asjad					Märkused
	Otsustatud sisuliselt	Toimeelus lõpetatud	Seisma pandud	Kokku		Apellatsioonid	Kassatsioonid	Erakaebused	Otsustamata 1926. aastaks	Juure tulnud 1926. a.	Kokku asju 1926. a.	Otsustatud 1926. a.	Edasikaebatud	
1090	848	129	46	1023	67	49	—	14	—	1	1	1	1	—
1590	1428	82	38	1548	42	68	—	14	—	—	—	—	—	—
1079	887	104	29	1020	59	124	—	23	—	—	—	—	—	—
1181	465	566	47	1078	103	107	—	18	—	—	—	—	—	—
1398	799	507	38	1344	54	155	—	2	—	4	4	4	—	—
1187	944	158	17	1119	68	125	—	17	—	—	—	—	—	—
1792	1664	81	23	1768	24	128	—	21	—	—	—	—	—	—
422	315	3	6	324	98	60	—	2	2	—	2	2	—	—
1804	1692	43	30	1765	39	179	—	23	3	6	9	9	2	—
210	80	113	4	197	13	9	—	1	—	—	—	—	—	—
619	518	1	5	524	95	31	—	10	—	15	15	12	—	3
778	521	78	69	668	110	67	1	19	5	30	35	31	5	4
938	725	60	16	801	137	78	—	11	2	16	18	18	3	—
774	487	97	15	599	175	47	—	19	—	8	8	7	1	1
415	195	77	121	393	22	23	—	2	—	9	9	9	—	—
282	127	53	2	182	100	17	—	5	—	5	5	5	1	—
552	380	42	26	448	104	29	—	14	—	8	8	6	—	2
361	203	52	12	267	94	23	—	16	1	3	4	2	1	2
114	57	51	6	114	—	6	—	3	—	1	1	1	—	—
16586	12335	2297	550	15182	1404	1325	1	234	13	106	119	107	14	12

kohtunikkude juures Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1926. a.

2011	1765	124	71	1960	51	77	—	12	2	3	5	5	1	—
1276	1140	65	16	1221	55	61	—	13	—	5	5	5	1	—
1076	871	82	16	969	107	93	—	4	—	3	3	3	1	—
1025	931	12	2	945	80	87	—	7	1	11	12	8	4	4
1082	638	132	9	779	303	75	—	8	7	33	40	34	8	6
1018	643	101	20	764	254	64	—	8	7	34	41	34	4	7
821	522	147	36	705	116	64	—	19	4	43	47	38	5	9
703	433	107	12	552	151	67	—	26	2	18	20	19	1	1
1213	551	158	84	743	470	95	—	15	10	23	33	29	6	4
834	544	123	16	683	151	63	—	5	1	28	29	28	5	1
1586	1133	278	153	1564	22	51	—	10	1	33	34	33	2	1
921	439	226	125	790	131	63	—	21	2	53	55	53	3	2
1061	551	312	148	1011	50	52	—	7	—	32	32	31	3	1
1079	895	69	10	974	105	63	—	8	—	25	25	24	2	1
1009	611	142	119	872	137	62	—	9	6	41	47	42	7	5
1340	1081	153 ¹⁾	32	1266	74	52	—	24	—	14	14	13	5	1
1136	588	207	67	862	274	48	—	14	3	15	18	17	3	1
19191	13336	2488	886	16660	2531	1137	—	210	46	414	460	416	61	44

¹⁾ nelist 64 asja alluv. järele üle antud. —

Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahu.

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1926. aastaks	Juure tulnud 1926. aastal									
		Nõudmise asju				Toimetatavaid hoiukorras	Toimetatavaid summitäitmise korras aktide järele	Tõenduste kindlustamine	Nõudmistele kindlustamine	Muud	Kõik kokku
		Riigisid ehk kaotatud omanägu-õiguste järele esandmine	Kohustused, eeskõik missugustest põhjustest tekkinud	Muid	Kokku						
Viljandi 1. jsk. rihk.	36	2	571	14	587	74	768	1	24	87	1541
2.	66	29	425	41	495	84	92	—	1	—	672
Suure-Jaani	51	14	132	236	382	71	69	—	—	53	575
Põltsamaa	24	3	40	461	504	94	82	1	2	37	720
Pärnu 1.	147	—	568	86	654	94	454	1	11	—	1214
2.	47	3	306	21	330	92	17	1	—	5	445
3.	171	1	482	—	483	122	93	—	5	32	735
Mõisaküla	95	4	545	41	590	87	148	—	9	47	881
Kokku	637	58	3069	900	4025	718	1723	4	52	261	6783

Aruanne tsiviil- ja administratiiv-asjade liikumise üle rahu.

Narva 1. jsk. rihk.	75	—	470	—	470	41	157	—	1	87	756
2.	18	—	222	—	222	28	214	—	3	—	467
3.	153	8	219	127	354	49	144	—	3	8	558
Jõhvi	7	5	54	268	327	78	86	—	—	85	576
Lüganuse	21	4	105	210	319	56	9	—	2	30	416
Rakvere 1.	117	14	420	—	434	64	343	2	12	56	911
2.	110	18	305	—	323	56	25	1	3	31	439
Tapa	99	3	36	660	708	80	38	—	8	—	834
Rakke	57	11	328	56	305	74	53	—	7	102	631
Paide	161	5	551	15	571	71	339	—	6	130	1117
Kokku	818	68	2710	1345	4128	697	1408	3	45	529	6705

kirjades kaubandusliikude ettevõtete liiki on arvatud, on ekslik. Nimetatud paragrahvi lisa II nimekirja 1—4 järgukavade p. 2. järele on metsasaaduste ülesost (skupka) kaubandusliikude ettevõtete liiki arvatud, kui metsa ülestõõtamine ei ole mitte metsa saaduste ülesost. 31. XII. 1920. a. Seaduse nr. 19. (R. T. nr. 3. — 1921) p. 4. (§ 10) järele tuleb maksu normide ülesseadmisel arvesse võtta ettevõtte suurust, sisseseadet ja tegevuse viljakust. Missugu-

seil andmeil tuleb kindlaks teha tegevuse viljakus, seda seadus lähemalt ei määra. Seepärast võib vallandukogu teiste andmete puudusel ka läbikäigu summat tegevuse viljakuse tunnuseks võtta.

(R. Adm. t. nr. 253¹ — 1927. a.)

Kas kaitseväelaste pensjoni määra väljaarvamisel ka Vene sõjaväeteenistuses

kohtunikkude juures Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 1926. a.

Kokku asju 1926. aastal	Otsustatud 1926. aastal				Otsustamata 1927. aastaks	Ajade arv, milledes on järgnenud kaebused			Administratiiv-asjad						Märkused
	Otsustatud sisuliselt	Toimetus lõpetatud	Seisma pandud	Kokku		Apellatsioonid	Kassatsioonid	Erakaebused	Otsustamata 1926. aastal	Juurde tulnud 1926. a.	Kokku asju 1926. a.	Otsustatud	Edasi kaebatud	Otsustamata 1927. a.	
1577	1340	158	20	1518	50	71	—	14	2	13	15	15	1	—	
738	496	117	48	661	77	83	—	13	3	20	23	23	6	—	
626	430	84	18	532	94	71	—	21	—	12	12	10	2	2	
744	517	145	26	688	56	69	—	10	—	9	9	9	—	—	
1361	440	606	23	1069	292	63	—	15	—	6	6	6	2	—	
492	371	40	13	426	66	63	—	9	2	13	15	14	4	1	
906	527	105	13	645	261	84	—	31	2	48	50	33	6	17	
976	747	145	11	903	73	98	—	21	4	33	37	37	22	—	
7420	4868	1400	174	6642	978	602	—	134	13	154	167	147	43	20	

kohtunikkude juures Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 1926. a.

831	700	64	32	796	35	36	—	9	—	2	2	2	—	—
485	415	32	19	466	19	27	—	4	1	3	4	4	—	—
711	501	82	33	616	95	67	—	15	1	15	16	13	—	3
583	352	155	14	521	62	55	—	9	—	9	9	9	4	—
437	335	47	17	399	38	40	—	10	—	8	8	8	4	—
1028	710	158	78	946	82	64	—	9	1	8	9	5	—	4
549	357	66	39	462	87	60	—	21	1	18	19	16	—	3
933	643	138	6	787	146	101	—	4	2	11	13	13	2	—
688	398	236	16	590	98	39	—	12	—	15	15	15	—	—
1278	919	226	24	1169	109	53	—	6	2	16	18	18	1	—
7523	5270	1204	278	6752	771	542	—	99	8	105	113	103	11	10

saadud haigused, haavad või vigastused arvesse tulevad võtta?

Vastus eilav.

Kaitseväelaste ja nende perekondade pensjoni seadus (R. T. nr. 149 — 1924. a.) teeb vahet Eesti kaitseväe- ja Vene sõjaväeteenistuse vahel. Terve nimetatud seadus räägib teenistusest kaitseväes; teenistust Vene sõjaväes puudutakse ainult erandina (§§ 27. ja 28.). § 40. on tähendatud, et need, kes V a b a r i i g i s kaitseväes teenis-

tuse kohuste täitmisel saadud haavade, vigastuste või haiguste (§ 35.) tagajärjel töövõime kaotanud ning seelõttu ei või teenistust jätkata, saavad pensjoni, vaatamata, kui kaua nad kaitseväes teeninud. Et ka Vene sõjaväeteenistuses saadud haigused, haavad või vigastused pensjoni määra välja arvamisel arvesse tulevad võtta, sellest nimetatud seaduses kusagil ei räägita. (R. Adm. t. nr. 661ⁿ — 1926.)

Kas enne vallavolikogu valimiste lõppu on võimalik kaebust tõsta esitatud kandidaatide nimekirjade mitte-vastuvõtmise peale?

Vastus eitav.

Vallavolikogude Valimise Seaduses (R. T. nr. 97—1926. a.) on ette nähtud administratiivkaebuste andmise kord § 14-mas valijate nimekirjade kokkuseadmisel ja § 64-das valimistel ettetulnud seaduse rikkumiste kohta. Kaebuse andmist valla valimiskomitee otsuste ja tegevuse vastu kandidaatide nimekirjade vastuvõtmisel ettetulnud seaduse rikkumiste kohta ei ole vallavolikogude valimise seaduses eraldi ette nähtud ning kaebuste esitamine neis asjus võib sündida ainult mainitud seaduse § 64. alustel ja korras kodanikkude poolt, kel valimistest osavõtmise õigus, hiljemalt 3 päeva jooksul pärast valimiste lõppu. Selle paragrahvi teissugusel tõlgitsemisel võiks välja kujuneda seisukord, et kandidaatide nimekirjade asjus tehtud vallakomitee otsus kuuluks kohtu arutusele kaebuste korras valimiste toimetamise kestusel ja isegi peale valimisi. Niiisugusel juhtumusel oleks, kui kohus rahuldaks antud kaebuse, võimata täita Valimise Seaduse § 19. nõudeid, mille järele kandidaatide nimekirjad esitatakse valimiskomiteele hiljemalt 26 päeva enne valimiste esimest päeva, samuti § 27. nõudeid, mille järele nimekirjade parandusi võib esitada hiljemalt 20 päeva enne esimest valimiste päeva.

Valimisseaduse § 65-as on ette nähtud, et kohus §§ 53. ja 64. tähendatud protesti või kaebuse kõrval võib tühistada valimised kogu nende ulatuses, missugusel korral maavalitsus kuulutab välja uued valimised, või tühistada üksikute valla volinikkude valimise, kus siis volinikkude nimekirjadest kustutatakse ja nende asemele uued kandidaadid kutsutakse §§ 54—60 korras. Teisi kohtu otsuste tagajärgi ei ole vallavolikogu Valimiste Seaduses ette nähtud. Kui seadus oleks võimalikuks pidanud kaebusega esinemist enne valimiste toimetamise lõppu;

siis oleks seadus ka ette näinud teisi võimalikke kohtu otsuste tagajärgi ja nende puhul tekkinud olukorra lahendamise viise. (R. Adm. t. nr. 483¹ — 1927. a.)

Kas maavalitsuse liige üldvolituse põhjal, mis temale maavalitsuse poolt antud, võib protestiga esineda administratiiv kohtus?

Vastus eitav.

Omavalit. Aj. Järevalve Sead. (R. T. nr. 78 — 1919. a.) § 8. järele teostab järevalvet valla ja alevi omaavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle maavalitsus. On seadus maavalitsuse peale pannud järevalve valla ja alevi omaavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle, siis ei tohi ta sellest avalik-õiguslisest kohustusest ennast vabastada sellega, et ta mõnda oma liiget volitab tema eest sega järevalvet teostama. Peale seda tuleb tähele panna, et Ts. Kp. S. §§ 1285. ja 1286. järele iga ametnik kes riikliku ehk omaavalitsuse asutise volitusel kohtus välja astub, peab igas asjas kohtule esitama erilise käsu ehk ettekirjutise, sest üldvolituse andmine, millega antakse volitus ametnikule kõigi juba tekkind ja tulevikus tekkida võivate asjade jaoks, tähendaks nende asutiste asjade valitsemise ja juhtimise õiguse edasiandmist teisele, mis avalikõiguse põhimõttega kooskõlas ei ole. (R. Adm. t. nr. 785¹ — 1926.)

Tsiviil-osakond.

Ühes kohtuasjas ei või üks asjaosaline anda kahte kassatsiooni kaebust.

Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 15/III. 1926. a. oli surnud Jaan Nagelisoni pärandustombu nimel esitatud kaks kassatsiooni kaebust: üks — 15/V. 1926. a. nimetatud pärandustombu voliniku vann. adv. Rudolf Jaska poolt ja teine — 17/V. 1926. a. sama pärandustombu voliniku era-advokat K. Suitsi poolt. Riigikohus leidis, et ts. kp. s. §§ 185, 186, 189 ja 190 lubavad igale ühele asjaosalistest kassatsiooni kaebust anda Rahukogu

otsuse peale. Eeltoodud seaduste määrustest ei järgne aga mitte, et üks asjaosaline ühe otsuse peale võiks anda mitu kaebust ehk peale esimese kaebuse esitada veel täiendavaid kaebusi. Ka asjaosalise volinikud, kui neid mitu, ei või rohkem anda kui ühe kassatsiooni kaebuse ühe ja sama otsuse vastu (Vene Senati tsiviil-departemangu otsused nr. 352 — 1867 a. ja nr. 253 — 1879 a.). On ühe asjaosalise volinikud tema nimel esinenud kahe iseseisva kassatsiooni kaebusega ühe ja sama otsuse vastu, siis tuleb üks neist kaebustest läbivaatamata jätta ja nimelt see, mis hiljem esitatud (Riigikohtu tsiv.-osak. toim. nr. 128 — 1927 a.). —

Perekondlik tööühing.

Nagu asjatoimetusele juure lisatud Andrei Simonov'i perekonna kohta kokku säetud nimekirjast näha, oli päranduse jätja Simonov Petseri vallas ära surnud 1896. a. ja järele jätnud samas vallas hingemaa tüki, mille üle poolte vahel protsess. Vene taluraha seaduse (Положение о сельскомъ состояннн; Sead. kogu IX köide) määruste järele on hingemaad kasutamiseks antud mitte üksikute isikute, vaid taluraha sei-

susest perekondade kätte. Olles antud perekonnale, kui perekondlikule tööühingule (рабочий дворъ, рабочая семья), ei võinud hingemaa perekonnapea surma korral üle minna tema pärijatele päranduse kohta maksvate seaduste järele. Hingemaa jäi edasi perekonna kui tööühingu kasutada, s. o. nende isikute kätte, kellest perekond perekonnapea surma päeval koos seisis kui töötav ühing. Isikud, kes enne perekonnapea surma töötavast perekonnast olid lahku lõõnud, on kaotanud omad õigused perekonna hingemaa peale (общее положение о крестьянахъ § 13 ja положение о земельномъ устройствѣ кр. § 66). Käesoleval korral olid nõudjate isad juba Andrei Simonov'i eluajal tema perekonnast lahkunud ja seega ei olnud nende surnud isadel, ega praegu ka neil, mitte vähemutki õigust Andrei Simonovist järele jäänud hingemaa peale. On Rahukogu otsus omas lõpujärel-duses õige ja kooskõlas eespool aratähendatud seadustega, siis ei või kaebatud otsuse ühistamise põhjuseks olla ka mitte see asjaolu, et Rahukogu ei ole ette toonud otsuse põhistamise juures vastavaid seadusi (Riigikohtu tsiv.-osak. toim. nr. 137 — 1927 a.). —

V a r i a.

Nägematu salakirja uus lugemismeetod.

Nägematu salakirja tarvitamine on väga vana. Seda tarvitas juba Herodot 483. a. enne meie ajaarvamist. Eriti tarvitavad seda praegusel ajal laialt vangid, kurjategijad ja špioonid.

Nägematu salakirja kirjutamiseks on tarvitatud väga mitmekesiseid vedelikke, nagu näit. piim, puuvilja ja taimede mahl jne. Vangid tarvitavad peamiselt süliga, kust ja seebivett. Salakirja ilmutamine on suurte raskustega seotud, sest iga kirja vedelik vajab omapärast ilmutamise ainet. Kuse-

kirja ilmutamiseks nahal kasutatakse paberi tuhka, piima ja taimemahla ilmutamiseks tarvitas juba Herodot sõejahu. Kuid on olemas palju keemilisi tinte, mille ilmutamine väga raske. Teiseks oli igal ilmutamise viisil see pahe, et ta jättis jäljed kirjale, mis kirjasajaale kohe hoiatuseks oli, nii et edaspidine jälgimine sai sageli peaaegu võimatuks. Nii on äldtunnustatud joodiaurude tarvitamisel see pahe, et paber läheb pruuniks, mida isegi ammoniakiaur täiesti ei kõrvalda.

Nüüd on kvarzlampide ühisuse Hanau poolt konstrueeritud ja müügile lastud uus

lamp, mis maksab umbes 235 saksa marka. See lamp annab ultravioletti kiiri; lambi juures on filter, mis läbi laseb ainult kõige lühemaid nägematuid tumedaid ultravioletti kiiri. Nende kiirte valgustusel hakkavad fluorestseerima väga palju aineid ja olluseid: nii fluorestseerib kusi, piim, sülg, taime-mahlad, sidronisaft, äädikalahu, lubja ja seebivesi jne., ka isegi lihtsa vee kiri — ühe sõnaga peaaegu kõik need ollused ja ained, mida tarvitakse nägematu salakirja kirjutamiseks. Valgustades kirjeldatud ultravioletti kiirte lambiga maintul teel kirjutatud salakirju, nagu seda tegi Rubner, hakkavad nad fluorestseerima ja kiri paistab enamasti pruunina või sinakana osa keemiliste ainete juures ja silmaga täiesti vabalt ja selgelt loetav. Selle riistaga salakirjade lugemine vanglas ja mujal on sama lihtne, nagu iga teise kirja lugemine. See lamp ei tohiks püüda üheskis asutises, kelle hooleks on valvata salakirjade sisu järele. Nii on see eriti tähtis vangimajade ülematele ja mujal. Samuti on kujunenud fotografeerimine ultravioletti kiirte abil väga tähtsaks asjaoluka igasugu käekirjade võt-simise juures jne.

Uus tee jälgede fikseerimiseks korõdas aines.

Seni tegi väga suuri ja osalt ülesaa-matuid raskusi jälgede fikseerimine, nagu näit. tolmus, liivas, tuhas, jahus, korõdas lumes jne. Peaaegu kunagi ei saanud veata jälge fikseerida. Selleks oli varemalt tarvitusel kips, steariin j m. Nüüd on

Müllner esitanud oma meetodi ja on seda demonstreerinud Graz'i õlikooli kriminaloogilises instituudis. Ka Karlsruhe rahvusvahelisel politsei-tehnilisel näitusel oli ta esitatud ja on leidnud üldist tunnustamist. Jälje fikseerimiseks ja äravõtmiseks on tarvilik: 1) peenike kipsijahu, 2) pulverisaator, 3) alkoholi pulverisaator, 4) puhast piiritust ja 5) üks tahvel tavalist pappi. Papp keerutakse rulli, nii et jälge mahub rulli sisse ja pannakse viimase ümber seisma; silindrisse lastakse pulverisaatoriga kipsijahu, mis õrna tolmuna korrana umbes ühe millimeetri pak-suselt katab jälge; siis niisutatakse kipsi-jahu märjaks alkoholiga umbes 30 sm. kauguselt pulverisaatori abil. Siis järgneb jällegi kipsi jahu jne. kuni 3—4 korda. Ja alles nüüd tehakse tavaline kipsi segu ja valatakse jäljele. Angumise järele võib kõik see üles võtta ja meie omame väga hästi fikseeritud ja täpse jälge nagu ta kohal leidis.

II.

Ka sõrmelt jälje saamiseks on esitatud uus viis, nimelt värvi vedelikuga, kuna trükkimust vastumõelne on just oma sõrme mustaks määrimise tõttu, mis raske puhasta-da. Selle kõrvaldamiseks on prof. Kügel esitanud soolahappelise p-Phenylendiamiini: seda tuleb lahjendada vees, lahu on valge ja püsiv; võib värvi padjale valada ja ära-auramise kaitseks glütseriiniga üle valada. Kui sõrme selle lahuga märjaks teha ja puu-õliliga paberile vaotada, tekib seal punast värvi sõrme jälge.

H. Madison.

Kirjandus.

Ungarns Staatsrecht nach dem Weltkrieg.

Von Dr. Stephan v. Csekey, o. ö. Professor an der Universität Dorpat, Privatdozent der Universität Budapest. Sonderdruck aus dem „Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart“ Bd. XIV, S. 409—483. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1926.

Ungari ja Inglismaa on Euroopa vane-mad konstitutsioonilised riigid. Nende poliitiline korõ on ajalooliselt välja kujunenud

mitme sajandi vältusel. Ei Ungaris ega ka Inglismaal pole kirjutatud konstitutsiooni; neis riikides on „põhiseaduse“ mõiste

tundmatu. Kummagi riigi konstitutsioon moodustab juriidiliste normide süsteemi, mis sisaldub kas üksikutes, sagedasti väga vanades seadusandlike aktides, või on välja kujunenud tava õiguse põhjal.

Maailmasõja Ungarile nii rasked tagajärjed ja iseäranis 1918. a. oktoobri-revolutsioon tõid enesega kaasa pöörde selle riigi konstitutsioonis.

13. novembril 1918 a. loobus kuningas Kaar IV tegelikust osavõttest riigi valitsemisest, hiljem aga (1921. a. oktoobri kuus) oli ta sunnitud troonilt lahkuma. 16. novembril 1918. a kuulutati Ungaris „rahva vabariik“ välja, kuid 21. märtsil 1919. a. kujuneb see „nõukogude vabariigiks“. Sama aasta 7. augustil muutus see klassivalitsus rahvuslikuks ja võim läks ajutise valitsuse kätte. 16. veebruaril 1920. a. avatakse Budapestis üldisel hääletusel valitud Rahvuslik Kogu. Rahvuslik Kogu organiseerib Ungari ajutise riikliku korra, mis praeguse ajani maksev.

Kõik need andmed leiame meie õlikooli prof. dr. Stefan v. Csekey huvitavas ja sisurikkas broshüüris „Ungarns Staatsrecht nach dem Weltkrieg“, mis on paigutatud tuntud Saksa õpetlaste redaktsiooni all ilmuva „Jahrbuch des öffentlichen Rechts“ XIV. köitesse.

Selles broshüüris annab meile autor ülevaate Ungari konstitutsiooni ajaloolisest arenemisest, iseloomustab Ungaris maksivad õiguse-allikaid (seadus, määrus ja riiklik leping), puudutab riigi territooriumi ja rahvast (riigi kujunemine, kodanikkude põhiõigused, vähemusrahvuste õigused) ja peatub üksikasjaliselt riigiõiguslikus provisoriumis, mis sarnaneb riigi ajutisele korraldusele. Viimane loodi Budapestis 16. veebruaril 1920. a. avatud Rahvusliku Kogu poolt.

Selles viimases osas selgitab dr. Csekey „riigihoidja“ (Reichsverweser) õiguslikku seisukorda ja kompetensi, kes riigipea osa etendab, tutvustab meid Rahvusliku Kogu, s. o. seadusandliku orgaani korralduse ja

kompetentsiga ning annab ettekujutuse Ungaris maksvast administratiivsest ja kohustussteemist.

Vaatamata piiratud ruumi peale annab prof. Csekey broshüür kokkuvõtliku kuid väga täieliku ja sisurikka kujutuse praeguseaja Ungari riiklikust korraldusest. Broshüüri juure on lisatud tähtsamad seadusandlikud aktid ametlikus saksakeelses tõlkes, mis välja antud Rahvusliku Kogu poolt 1920. a. kuni 1925. a. Need moodustavad Ungari konstitutsioonilise korra. Samuti leiame raamatust Ungari riigiõiguse ajaloo ja süsteemi käsitavate tööde nimekirja.

Peatun mõne tähelepanitava koha juures.

Huvitavalt on autori poolt käsitatud õpetus „Pühast Kroonist“, mida Ungari konstitutsiooniline õigus riigivõimu kandjaks tunnistab. „Püha Kroon“ on kuninga ja rahva poolt ühiselt teostatava Ungari riigivõimu kõrge ja püha sümbol. Kuid see ei ole mitte ainult abstraktne sümbol ja teoreetiline mõiste, vaid on ka Ungari riikliku korra dogmaatiline alus ja omab tähtsust veel praeguselgi ajal vaatamata selle korra oluliste muutuste peale.

Prof. Csekey tõendab, et 1918. a. revolutsioon ei olnud ajaloolist õiguse-edasikestvust (Rechtskontinuität) Ungari riikliku elu arenemises katkestanud. Nende olukordade kirjeldusel ütleb ta: „Kõik need asjaolud ei võinud seda edasikestvust õiguslikult katkestada, mitte ühelgi neist ei olnud lõplikku õigust loovat tähtsust“ (lhk. 416). „Rahvusliku kogu ülesanne oli sidet ajaloolise konstitutsiooniga, s. o. õiguse edasikestvust ajakohase reformi abil teostada“ (lhk. 416).

Paistab, et autor annab liiga suure tähtsuse mõttele Ungari konstitutsiooni katkestamata arenemisest. Selles ei võinud jäljeta jääda pärast revolutsiooni 1918. a. läbiviidud reformid.

Peab nõusolema autoriga, et Ungari ka praegugi kuningriigiks on jäänud, kuna riigihoidja on ainult puuduva kuninga võimu ajutine esindaja, mitte aga vabariigi

pea. Kuid nagu autori enese seletustest näha, tuletab „riigihoidja“ ja Rahvusliku Kogu vahet vahet meelega enne revolutsioonilises Ungaris kuninga ja riigipäeva vahel valitsevat vahet.

Seadusandlust teostatakse ainult Rahvusliku Kogu poolt; viimast tunnustatakse ainukeseks suveräänsuse esindajaks. Rahvusliku Kogu poolt vastuvõetud seaduste suhtes on „riigihoidjal“ suspensiivse veto õigus (Rücksendungsrecht) ja väljakuulutamise õigus. „Riigihoidja“ ei oma, vastandina, kuninga, vastutamatus õigust; Rahvuslik Kogu võib teda vastutusele võtta kompetentsi või seaduste rikkumise korral.

Ungari valimisüsteem on samuti oluliste muudatuste osaliseks saanud. Kuid valimisõiguse demokratiseerimises ei ole Ungari nii kaugele läinud kui teised riigid.

1925 a. augusti kuus anti välja uus seadus riigipäeva liikete valimise kohta, kes pidi astuma Rahvusliku Kogu asemele. Selle laiaulatusliku, 189 paragrahvist koosneva seaduse saksakeelne tõlge on retsenseeritava töö autori poolt isiklikult tehtud ning lisana raamatusse paigutatud. See seadus piirab valimisõigust tunduvalt. Peatame mõne tähelepanu vääriwa koha juures. Meessoost isikud omavad valimisõiguse ainult pärast 24 aasta vanaks saamist ja ainult sel korral, kui nad rahvakooli 4 klassi on lõpetanud. Naissoost valijatele nõutakse 30 aastast vanadust ja rahvakooli 6 klassi lõpetamist. Passiivne valimisõigus on mõlemast soost isikutel kui nad vähemalt 10 aastat Ungari riigi kodakondsuses seisnud ja 2 aastat valla piirides olnud. Ülikooli või muu kõrgema õppeasutise lõpetamine annab valimise õiguse nii meestele kui ka naistele olla ülaltähendatud vanaduse piiri. Riigipäeva liikmeks võib valida igat valijat, kes on 30 aastaseks saanud.

Ungari valimisseadus eraldub teistest nõudisaja valimissüsteemidest ka veel teiste iseäralduste poolest. Üldise reegli järele valitakse iga valimisingkonna poolt üks esindaja ja valimisi toimetatakse hääle- enamuse järele ning kinniselt. Ainult Budapestis ja muudes suuremates linnades tarvitatakse proportsionaalset valimissüsteemi nimekirjade järele, kusjuures hääleandmine salajane ja sunduslik on.

Minul oli võimatus peatuda ainult mõne selle prof. Csekey töö huvitavama koha juures. Võib ainult kahetseda, et nimetatud töö on paigutatud ainult spetsialistidele kättesaadavasse väljaandesse ning jääb seetõttu laiemale lugejate ringkonnale, kellele ta samuti võiks huvi pakkuda, tundmatuks.

F. Korsakov.

Svensk Juristtidning anno 12 — 1927. a.

Rootsi juriidilises ajakirjas on E. L. nimetähtega lühikesed ülevaatlilikud märkused Eesti pärandusseaduse projekti kohta. Autor arvab: seadused Eestis pakuvad kirju pildi. Üldiselt on maksev Balti õigus siis teatud aladel ka vana Vene tsiviilõigus. Linna ja maa jaoks on eri määrused; ka linna õigus ei ole kõikide linnade jaoks ühine. Et seisukorrasse parandust tuua pani valitsus 1923. a. töösse komisjoni kohtuministri juhatusel, kes tervele riigile välja töötas tsiviilseadustiku projekti. Töö juures pidi aluseks olema Balti Eraseadus ja kõrvale võidi sellest ainult niipalju kalduda, kui see puudulik ja ei vasta aja nõuetele. Töö tagajärjeks on pärandusõiguse projekt. Mitte rohkem kui 423 paragrahvi. Seadused millele toetatakse on Balti Eraõigus, Vana tsiviilõigus, Saksa ja Helveetsia tsiviilõigus jne.

J. S.

Vastutav toimetaja: F. Karlson.

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummer).
Üksik nummer 60 mk.